

J. B. BULL

Eventyr og historier

NY UΤGAVE MED TEGNINGER AV
A. BLOCH OG LOUIS MOE

J. W. C A P P E L E N S F O R L A G O S L O

~~Ytre~~
fra distrikts og e A.S Bjørneby
til Asnes Folkeboksamling

BS

BUL

Bull, Jacob B.
Eventyr og historier

04250260401001 01

EVENTYR OG HISTORIER

J. B. BULL

EVENTYR OG HISTORIER

NY UTGAVE
MED ILLUSTRASJONER AV
A. BLOCH OG LOUIS MOE

J. W. CAPPELENS FORLAG OSLO

*Copyright 1928
by J. W. Cappelens forlag
Oslo, Norway.*

*Gave
fra distriktsråd A S Bjørneby
til Åsnes Folkeboksanling*

42

Centraltrykkeriet 1928

I N N H O L D

	Side
Gutten som døivet trollet	7
Trolljo	21
Gullblom	36
Styggvakker-Mari	43
Mons fra Mi-au	54
Latter-Ola	60
Jens ulv	64
Underjordsfolk	71
Julsrudnissen	78
Skriveren og Tassengrå	85
Vriom-Vrang	90
Da bjørnen før til jords	98
Sankthansdåns	102
Spirrevipp og Spurrevupp	104
Marit	109
Ulveslaget	123

Gutten som døivet trollet.

Det var en gang et troll, som bodde i et digert bergras langt, langt nord på fjellet. Øde var der for folk vidt omkring, og trollet kom ikke frem til dagsens lys mer enn en gang hvert hundre år.

Leve gjorde det av fjells marg, og i nordenvind og skodde gikk det klædt. Sterkt var det som selve tordenen og framifrå i forstand for troll å være.

Så var det en dag at fjellets store hundreårsklokke skulde til å slå, og frem ruslet trollet av berghullet sitt og satte sig på en sten for å se utover verden.

Rett som det satt og funderte, kom der en liten gutt gående ned i lien. Stav hadde han i hånd og en diger skreppe på ryg-

gen. Og trallet og sang gjorde han, så alt omkring ham undret sig og lydde.

„Hvad skal den som liten er da?“ spurte trollet og gjorde sig så mjuk og blid i røsten.

„Ut og lete efter min overmann,“ svarte gutten.

„Det samme har nu jeg gjort i mange hundre år; men tror du jeg finner ham da?“ sa trollet.

Gutten kastet stav og skreppe, satte begge hendene i siden og så på trollet.

„Her skal du finne ham,“ sa han.

Men da begynte trollet å le; — i førstningen smått og stillferdig, bare såvidt fjellene skalv; men så blev det mer og mer, så tordenen braket og kampestein dundret ned over liene, og til slutt satt det tvekroket med nesen i villen sky og holdt sig på knærne og lo så det revnet langt op over ørene og sjører rant av øinene på det.

„Hvad er du for en, du da?“ spurte det til slutt, så ned på gutten og flirte.

„Jeg er menneske, jeg,“ svarte gutten.

„Nei nei nei! Så det er igjen av det slaget ennå da, du,“ sier trollet, gjesper og setter sig.

„Å, jeg tenker nok du snart skal få se merker efter dem, jeg,“ svarte gutten, han satte sig, han også. „Men da fikk vi slå følge og være gode venner og vel forlikte,“ sier han.

Jo, det kunde nok gå an, mente trollet, og så la de i vei da, begge to, bortover fjellet med stav i hånd og skreppe på rygg, for å lete etter mennesker.

Da de hadde gått en stund, kom de op på et høit fjell. Og trollet til å stirre og glo med de digre øinene sine, snart på den ene siden av nesen, snart på den andre.

„Ser du noget?“ spør gutten.

„Nei, nu har jeg faret over hele Jotunheimen og hele Dovre-

fjell med, men ikke har jeg sett likt til det som kunde kalles merke etter mennesker, lel," sier trollet og setter sig.

„Det kommer av at du er nærsynt, det," svarer gutten, han tar frem en liten rund strut av skreppen sin, trekker den ut, så den blir hele halve alenen lang, og begynner å kikke og kikke bortover fjellet.

„Hvad gjør du for slag?" spør trollet.

„Tøier ut nesen min," svarer gutten. „For det lenger nesen er, det lenger blir synet med," sier han.

„Ser du noget nu da?" spør trollet, det står og gaper og glaner på gutten.

„Ja visst ser jeg," svarer gutten. „Der lengst i øst like ved landskillet går en stripe, smal som en tråd. Det er menneskevei, det," sier gutten, han skyver kikkerten sin i hop og stikker den ned i skreppen igjen.

„Nei skulde du tro så ille da?" sier trollet.

„Se efter selv," svarer gutten.

Og trollet til å töie og dra i nesen sin, så den blev hele halve milen lang; men ikke så det likere for det, kan en vite.

„Du må nok næsten være min overmann i synsveien likevel, du," sier trollet, det står der med den lange nesen og kan ikke få den kortere.

„Ja, men så har du det igjen i neseveien, du," svarer gutten. Og dermed så ruslet de bortover fjellet igjen, for å finne den menneskeveien gutten hadde sett.

Jo, da de hadde gått både vel og vidt, nådde de langt om lengre frem.

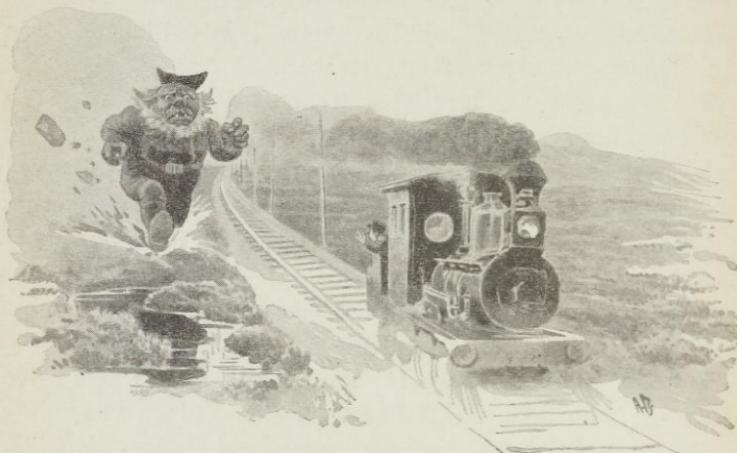
„Her er veien, og sterk er den; for den er av bare skyre jernet," sa gutten — det var jernbanelinjen må vite. „Men fortere får du gå, skal vi nå frem før sol går ned."

„Fort skal bli," svarte trollet, satte sig på en haug og tok op skreppen sin.

„Ser du dem, du," sa det og holdt syvmilsstøvlene frem.

„Å, vel farer du fort,“ svarte gutten; „men her skal du nu finne din overmann likevel, bare du vil vente til den kommer, hesten min.“

Jo, trollet skulde nok vente, det var ingen fare med det. Og så satte de sig hver på sin sten, tok op nisten sin og åt sig gode og mette.

Men da kan du tro det blev kappkuting bortover alle fjell!

Rett som det var, hørte de det pipe langt i nord.

„Nu får vi lage oss i stand, for nu knegger hesten min,“ sa gutten til trollet. Og ikke før hadde de fått igjen skreppene sine, så kom der et underlig dyr strevende og pustende fremover fjellet og stanset like foran gutten og trollet. Og ikke var det hest, og ikke var det vogn, og enda var det både hest og vogn.

„Det var en underlig gamp,“ sa trollet; „og lenge kan han ikke orke for han peser og bærer sig, så røde emen står ut av neseborene på ham.“

„Vi får prøve,“ sa gutten og hoppet oppå.

Men da kan du tro det blev kappkuting bortover alle fjell!

Trollet i vei med de digre syvmilsstøvlene sine, så kampestein spratt og sjør skvatt og jorden den skalv, der det drog frem; men gutten lunket lunt og stilt etter med hesten sin.

Slik gikk det en halv times tid bortover vidden, trollet først og gutten etter; men så satte gutten dampen på, og så pep han: „Huiii — huj“ så det skar over alle haugene.

Da bar det i vei. Gnistene sprutet og stemplene slo, og frem drog det, så småkogen bølget som aker i storm og fjellene gikk som blink forbi.

„Hurra, nu skal du få lette på laddene dine,“ ropte gutten, han før op på siden av trollet.

„Full fart,“ skrek han og trakk luen ned over ørene. Og hesten hans dampet og pustet og brant, og hjulene gikk som snurrende lynild, og frem kom han, som om du drog en strek bortover fjellet. Men da han snudde sig for å dra pusten, så han trollet som en liten svart prikk som gikk bakover og bakover den gale veien. Da stanset han.

Om et par timer eller så fikk han se trollet komme pesende, så svetten haglet av det, og det kunde næsten ikke få ord for sig, så andpusten var det.

„Velkommen efter,“ sa gutten, han lå i solbakken og stekte sig.

„Å, du store verden!“ sa trollet. „For en gamp du har da!“ — sa det.

„Å, såpass til hjulbone kunde du vel alltid skaffe dig, du også,“ svarte gutten.

„Kunde vel hende, bare jeg får tiden på mig,“ sa trollet, og så la det i vei alene bortover fjellet.

Gutten ventet i syv lange og syv brede.

Da kom endelig trollet bærende på fire digre slipestener.

„Nu skal du bar se,“ sier det.

Så laget det til en slipesten for hver fot og en for hver hånd, og så veivet det i vei bortover bakken.

„Full fart,“ skrek gutten, han hoppet op på ryggen til trollet og satt der og svingte luen sin.

Men det mer det veivet og det mer det kjeivet, det dårligere gikk det, og til slutt stupte trollet på nesen like ned i en diger grop, og slipestenene i vei, den ene hit og den andre dit på rull og i tull utover lien.

„Nu skal du bare se,“ sa trollet.

„Fort og galt,“ sa gutten, han lå på bakken og lo.

Men trollet reiste sig og var eitrende sint.

„Ja vel kan det hende du er min overmann i fotlaget,“ skrek det; „men juling skal du nu få like fullt, for her er kraft og sør både fra land og sjø her,“ sa det, og knyttet nevene og gav sig til å kaste kampestein høit op i luften og ta dem igjen med bare fingrene.

Gutten satte sig på en sten, han, og så på, og ikke blunket han i øinene engang, han, for det.

„Vel er du sterk,“ sa han, „men ikke tror jeg du tør neves med mig.“

„Din skoplugg!“ sa trollet og så på ham, så det gufset varmt. „Kom skal jeg knuse dig så små som sand i strand,“ ropte det og rakte neven frem.

„Ajajaj!“ skrek trollet.

„Bare bi til jeg får frem fingrene mine,“ svarte gutten, og så tok han opp av skreppen sin en liten firkantet kasse, og ut av den tok han to små blanke messingstenger og holdt frem til trollet.

„Hvad er det for slag?“ spurte trollet og tok imot.

„Fingrene mine,“ svarte gutten. „Og nu kan du klemme til,“ sa han, han trykket på en liten blank knapp inni kassen.

„Ajajaj!“ skrek trollet. Og da skulde du ha sett. Ikke kunde det holde, og ikke kunde det slippe. Det sparket og spratt som

en bjørn i en varm myssmørkjel og bøljet og bar sig, så en kunde se langt ned i røde svelget på det. Og borte i alle berg gløttet trollene på porten for å se hvad som var på ferde.

Da slo gutten strømmen av.

Trollet datt ende att å bak på bakken og blev sittende, støttet på hendene og glodde på gutten med vidåpen munn.

„Det var da svare til sterke fingre du har,“ sa det.

„Ja, dette var nu bare veslefigrene det,“ svarte gutten, han la kassen ned i skreppen sin igjen.

„Men kjære, hvad er det for slags fanteri du setter i fingrene dine da?“ spør trollet, det sitter og ser på.

„Elektrisitet,“ svarer gutten.

„Ekki—leKKi,“ sa trollet — det kunde ikke si elektrisitet.

„Det er da svært hvad folk kan finne på også, da,“ sa det, og så satte det sig til å spekulere en hel dag på dette; men like klok blev det.

Ut på kveldsiden reiste det sig op. „Ja det er det samme,“ sa det. „Vel er du kanskje min overmann i nevetaket med; men ikke er du så jammsterk over hele kroppen lel,“ sa det og brisket sig.

„Får prøve når det trengs,“ sier gutten; og så ruslet de i vei bortover fjellene igjen.

Rett som de gikk, fikk de se en lysning langt, langt borte.

„Undrer mig på hvad det er for slag,“ sa trollet.

„Det er byen det, der hvor alle menneskene bor,“ svarte gutten.

Ja, dit syntes trollet det skulde være gildt å komme, og så spurte det gutten om han visste nogen råd til å skaffe det dit.

„Skal høre etter,“ sa gutten, og så gikk de olover til en liten hytte som stod alene midt på ville fjellet. Men fra hytten gikk der en fin tråd på hvite stolper bortover, så langt øjet kunde nå.

„Hvad er det for slag?“ spurte trollet og pekte.

„Telefon,“ svarte gutten.

„Telli—tulli,“ sa trollet, det kunde ikke si telefon.

„Ja, menneskeøre og menneskemunn, da,“ svarte gutten.

„Lenge har jeg levd, og myy har jeg sett; men aldri har jeg sett ører så lange og trut så bred at de gikk som nål og tråd bortover alle fjell,“ mente trollet og ristet på hodet.

Gutten svarte ikke, han; gikk bare inn i den lille stuen og ringte på en liten klokke som stod der; tok så en liten tut som lå der, og satte bort til øret sitt. Og så ropte han:

„Har dere lossement for et troll en natt eller to?“

Trollet stod utenfor døren og skakket på hodet, snart på den ene kant, snart på den andre og lydde og funderte, mest som når en hund hører en flue. „Får du svar?“ spurte det, halvt redd.

„De sier de har troll nok før,“ svarte gutten.

„Kunde næsten tenke det,“ sa trollet, „Ja, da vet jeg ikke bedre råd, enn du får spørre ham i Ekeberg, søskenbarnet mitt, om han kanskje skulde ha et kammers stående.“

„Gjør det selv,“ sier gutten. „Slekt er slekt nærmest.“

„Kan så,“ svarer trollet. „Men da vil jeg bruke min egen redskap,“ sier det og skotter bort på klokken og tuten til gutten. Dermed så rusler det avsted innover viddene.

Gutten lå i den vesle hytten om natten, og tidlig i solrenningen stod han op. Da fikk han se trollet komme stigende nede i lien med et kvernjl, som det hadde tatt fra en av jettekvernene sine. Hjulet hadde det skjeftet på et digert mastetre, og med alt dette kom det dragende opover.

„Nu skal du bare høre,“ sier det.

Så setter det begge hendene for munnen og roper sydover:

„Tore i Ekeberg, har du lossement for slekten din?“

Setter så kvern hjulet for øret og lyer.

„Hører du noget?“ spør gutten.

Da roper trollet annen gang så det svartner over all himmel:

„Tore i Ekeberg, har du lossement for slekten din?“

Men ikke får det svar for det.

Så roper det tredje gang i tordnende sinne med kvernghjulet for øret og mastetreet ende til værs:

„Tore i Ekeberg! Har du lossement for slekten din?“

Da slo toren og drev til mastetreet, så kvernghjulet sprakk og trollet stupte grue i bakken.

„Hørte du noget nu da?“ spurte gutten.

„Vel fikk jeg svar, og det var påkar; men ikke vet jeg, om det var ja eller nei,“ svarte trollet, det krek sig op igjen.

„Ja, ja, så får vi gå på måfå da,“ sa gutten. Og dermed ruslet de i vei sydover mot menneskebyen.

Da de hadde gått en stund, kom de til en uskaftelig diger bergport, som var stengt.

„Bi så skal jeg kaste av den porten, jeg,“ sa trolltet, hugg én klo i bakken og én i berghellene øverst oppe og løftet, så det braket i fjellene. Men alt det løftet og alt det slet — bergporten den stod, den.

„Unda her, smågutt, så jeg får tak med langfingeren min,“ sa gutten. Dermed så tok han en liten ting med en lang tråd i og la under berghellen, tendte varme på tråden og gikk unda.

„Hvad er det for slag?“ spurte trollet, det satte den lange nesen sin borti og snuste.

Med det samme hørtes der et smell! Og bergporten til himmels, så stenspruten stod. Men da gutten skulde se efter trollet, lå det på ryggen langt borte i en myr og spriklet med benene i været.

Da gutten kom bort til det, hadde det så vidt fått kreket sig op igjen og satt på bakken og gråt. „Nei nu er menne-

skene blitt slik, at det ikke nytter å være troll lenger," sa det.

"Men i all verdsens navn, hvad er det for fanteri du har i fingrene dine, du da?" spurte det, det hikstet og tørket sig.

"Dynamitt," svarte gutten.

"Nei nu er menneskene blitt slik, at det ikke nytter å være troll lenger."

"Ditt og mitt," sa trollet. "Ja, var det ikke det jeg tenkte; for alltid blir det leven, når en rører ved det."

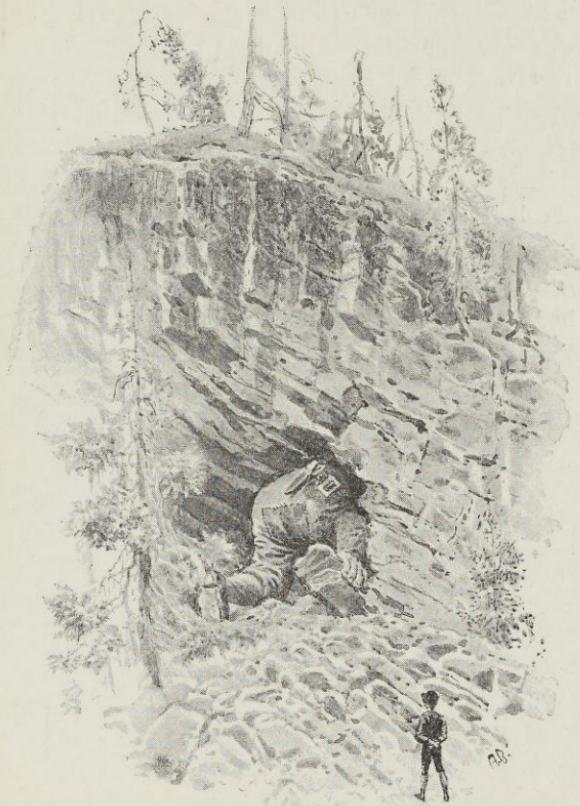
Og så ruslet de videre sydover.

Før de visste ordet av, stod de på selve Ekeberg. Kveld var det blitt, og ingenting så de; bare en underlig tung dur dirret over alle fjell.

"Hvad er det for slag, du?" spurte trollet, det tok gutten i hånden, og han kjente det skalv over hele kroppen.

„Byen, der alle menneskene bor,“ sa gutten.

Med det samme tendtes alle lys. Og det kimte i klokker og glitret fra spir, og det hvelvet av broer og hus og slott, og

Og så krøp trolltet inn i berghullet sitt igjen.

duren steg av den store by som en veldig tone høit over fjellene.

„Ånei, ånei da!“ sa trollet, det tok sig med begge hender til hodet og begynte å gråte.

„Hvad feiler det dig?“ spurte gutten.

„Vet ikke, vet ikke!“ svarte trollet, det vugget og vugget, og tårene rant.

„Jeg skal si dig hvad det er som feiler dig, jeg,“ sa gutten.

„Hvad er det som feiler mig da?“ spurte trollet.

„Vett,“ svarte gutten.

„Vett! Hvad er det for slag du?“ spurte trollet, det skalv i målet og så på ham med store, dumme, sorgfulle øine.

„Å, det er vel noget du aldri får vett på det,“ svarte gutten, han kjente det så underlig, han også.

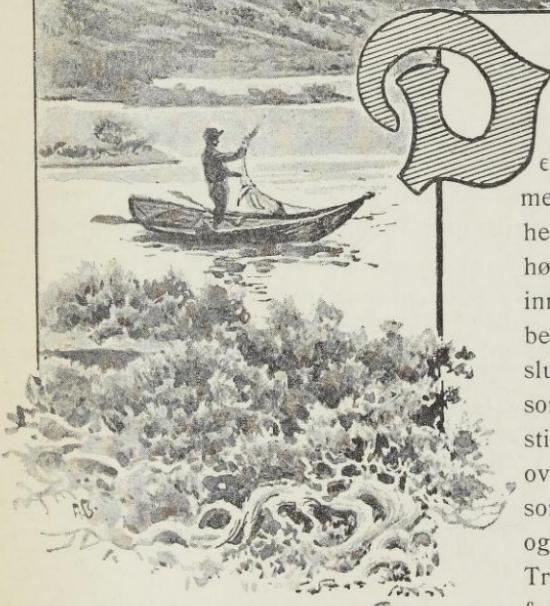
Men da han skulde se efter trollet, så han det gå, kroket og ensomt, nedover fjellene.

„Troll, hvor skal du hen?“ ropte han efter det.

„Gå hematt,“ svarte det som et sukk langt, langt borte.

Og så krøp trollet inn i berghullet sitt igjen. Det hadde funnet sin overmann.

Og fjellets store hundreårsklokke slo nitten slag.

Trolljo.

et var en gang i gammel tid en fisker som hette Jo. Han bodde høiest oppe og innerst inne, der alle elvene begynner og alle dalene slutter. Fiskejo kalte somme ham, for på de stille dager svam han over de svarte fjellsjøer som en stor, mørk fugl og slo ned etter fisk; Trolljo kalte andre ham, for på vidden der han

bodde, satt trollene i de grå, roggsamme uværsnetter hver på sin haug rundt omkring og så på hverandre kvasse som lyn og talte til hverandre, dundrende som torden. Men Jo var til venns med dem alle, for han var av dem som hadde råd for alt, og gode råd er dyre blandt troll som blandt folk, må v te.

:

Så var det en dag ut på høsten, Trolljo satt inne i bua si og bøtte fiskegarn. Ute var det grått med tung, stille luft over alle fjell.

Med ett kom der et blink, så varmen mest sluknet på åren, og et brak som om berget brast. Budøren spratt op, og ned igjennem ljoren stakk et digert troll nesen inn.

„Er det langferdendes folk ute så sent?“ spurte Jo, han fikk op messingdåsen av bukselommen og tok sig en ny skrå.

„Er så,“ svarte trollet så kvast at varmen sluknet og døren gikk av hengslene.

„Du får ikke dundre slik på bua mi,“ sa Trolljo, han reiste sig.

„Å, får jeg tale et par ord åt dig,“ sa trollet, — det var han fra Sølenfjell.

„Får vel så,“ svarte Trolljo og gikk ut.

Ute stod Sølentrollet med skjoldluen i neven og tørket svetten med trøieermet sitt. „Fy, så lummert i været,“ sa det — småbjerken böide sig unda pusten og suset hele lien olover.

„Det kjennes alt svalere,“ sa Trolljo, han holdt sig fast i bunåven for ikke å blåse over ende.

„Du får se til du får sitte,“ sa han så og pekte på en haug et par riflemål bortpå fjellet.

„Å takk, jeg skulde ikke sitte heller,“ svarte trollet — det satte sig så det dundret i bakken.

„Det var da svært så mjuke stolsesser du har,“ sa det og husket sig op og ned i steinrøisene.

„Kan så trengs for gammelt folk,“ svarte Jo, han tendte på pipen sin.

„Så den karen skal se hitover att, han au?“ legger han til og setter sig ved siden.

„Kan hende du er grann-vår, du?“ spør trollet og ser på ham.

„Kjent folk er kjært folk,“ svarer Jo.

grann-vår: redd naboen sine.

Trollet sitter og karrer og karrer med den ene foten sin, snart bort i det ene bekkefaret, snart bort i det andre.

Så legger det hodet på skakke, ser spakferdig bort på Trolljo og gjør sig lekker.

„Du skulde vel ikke ha nogen råd for tannverk, vel?“ sier det.

„Kunde vel hende det,“ svarte Jo.

„Det var riktig bra,“ sa trollet. „Her for tre hundre år siden eller så omkring, fikk jeg verk i den ene av jekslene mine, og ikke likere blir det, heller verre tid for tid.“

„Få se,“ svarte Trolljo.

„Ser du den jekselen der lengst i nord? Det renner enda likesom en liten siklebek forbi; den er det,“ sier trollet og gaper.

„Jeg synes jeg ser noget slikt,“ svarer Trolljo, han skygger med hånden for øinene.

„Du får komme nærmere innåt, så ser du bedre,“ sa trollet. Dermed så løftet det ham op på den svære tanngarden sin.

„Jo nu ser jeg det grant,“ sa Trolljo. „Bortom den brede landtungen der i nordre lauten — det er enda et digert skår i tannen.“

—'a den er det,“ sier trollet, det holder munden åpen. Jo drog sig sydover ut av gapet på det; for han kjente det begynte å sikle så han stod i bløtmyr til knes.

„Har du råd for slik verk da?“ spurte trollet.

„Det er åt i tannen,“ sa Jo. „Full av jord og røte er den, og pengeris og brisk eter og freter på den dag og natt. Men du vet alltid det fins råd, bare du gir mig det jeg vil,“ sa han.

„Nevn det,“ ropte trollet.

„Den vakreste jente i hele Norges land,“ svarte Trolljo.

„Henne skal du få,“ svarte trollet og blev blid over hele ansiktet.

„Sverg på det,“ sa Trolljo.

Og trollet til å sverge så stygt at det blev svart over alle fjell, og akeren frøs i dalene. „Tror du mig nu?“ skrek det.

„Bevars da,“ sa Trolljo, han drog efter hiksten.

„Hvordan skulde jeg så bli kvitt den åten i tannen da du?“ spurte trollet etter en stund.

„Jo,“ sa Jo. „Syv mil i nord ligger et høit fjell, og under det fjellet går en diger foss som heter Nekfallet. Nu skal du sette dig slik at spruten av fallet står like ned i jekselen din, og slik skal du sitte til vannet har slitt tannen ren og alt åt er borte. Da blir du kvitt tannverken din.“

„Takk for godt råd,“ sa Sølentrollet og la i vei som et uvær nordover.

la u ten: lendet.

„Ikke å takke,“ svarte Trolljo og hektet *på* budøren sin, tendte på varmen og la sig til å sove.

Sølentrollet sitter under Nekfallet for å renske jekselen sin.

Og så drømte han at trollet kom til ham med den vakreste jente i hele Norges land, og tre hoder hadde hun og tre andlet, det ene venere enn det andre. Det første var skinnende lyst med sjøblå øine og gullfaks; det andre var brennende brunt med

mørke øine og hår som kobber, det tredje var drivende hvitt med øine og hår som svarte natten.

Men da Trolljo våknet, var det lyse dagen. Budøren stod opp, og ut og inn gikk et ungt, vakkert kvinnfolk og stelte.

Jo reiste sig halvt op fra bubenken og stirret.

„Hvad er du for en?“ spurte han.

„Konen din,“ svarte hun, hun stod med furuspiken og tendte på varmen.

„Nei, herregud, er du det, du,“ sa Trolljo handfallen og reiste sig. „Og ikke har du tre hoder heller?“ spurte han.

„Nei gud bevare mig vel for det,“ svarte konen hans, hun blev drivende hvit med hår og øine som svarte natten. Men deilig var hun allikevel. Så tok Trolljo kniven sin og kastet over henne så den blev stående i buveggen og skalv.

„Nu er jeg din,“ sa hun — hun var blek som før.

„Hurra, ja nu er du min,“ sa Trolljo, tok henne i fang og svingte henne rundt. „Og nu skal her bli bryllup,“ sa han. Så tok han henne ved hånden og gikk ut i gråværet som lå over alle fjell, og så böide han sig mot nord og mot syd og mot øst og mot vest, og så ropte han:

„Alle fra fjellene,
alle fra dalene,
alle fra sjø og land,
alle fra luft og vann,
alle fra stene grå,
alle fra gress og strå,
kom og dans brura ut!“

Men da kan du tro der blev brurdans på fjellet! Fra myrene rente de, øgler og ormer og tusser og frosk, fra skogene veltet de, nisser og hulder og varulv og skrømt; i sjøene plasket de, nøkker og havmann og havfru og draug; i luften suste og slo det med kullsvarte vinger, og solen gikk ned, og månen gikk op, og nordenvind spilte til dansen.

„Hvad er du for en?“ spurte Trolljo.
„Konen din,“ svarte hun.

Med ett blev der mørkt som før jorden blev skapt. Det braket i fjellene, ulte i dalene; toren den slo og lynilden drev. Det var Sølentrollet, var det, som danset med mor si.

I ti år levde Trolljo alene med den vakre konen. Men når han tok henne i hånd, var hun kold som sne, og når han så henne i øinene, var de svarte som sjøen om natten.

„Har du ikke menneskesans?“ spurte Jo henne en dag. Hun svarte ikke, drog bare en sukk, tungsindig som østenvinden.

Og Trolljo som hadde råd for alt, visste ingen råd for henne, og øde var det over fjellet, og på de stille dager svam Trolljo og konen hans som to store mørke fugler over de svarte fjellsjører og slo ned efter fisk.

Så var det en dag utpå høsten, Trolljo og konen hans satt inni bua og bøtte fiskegarn.

Med ett kom der et blink så varmen sluknet, og et brak så berget brast. Og ned igjennem ljoren stakk et uskaftelig digert troll nesen inn.

„Å er den karen ifrå da?“ spurte Trolljo og reiste sig.

„Det er mig fra Trondfjell,“ sa trollet. Da blev konen til Trolljo hvit som sne og smøg under bubenken.

„Er gammelt folk ute og går så sent?“ sa Trolljo; han tok på sig trøien sin og gikk ut.

„Er så,“ sa Trondtrollet; det stod og stødde sig på en stav, diger som et mastetre.

„Se til du får sitte,“ sier Jo og peker på en haug tre rifle-mål bortpå fjellet.

„Kommer aldri opatt,“ svarer trollet, det står og karrer og karrer med den digre staven sin i alle myrer og bekkefar rundt omkring. Så legger det hodet på skakke, ser spakferdig bort på Trolljo og sier: „Du skulde vel aldri ville træ i den tråden i nålen min?“ Det holder frem en sølvtråd så diger som en arm og et bergbrott til nål.

„Gjør det sjøl,“ mente Trolljo.

„Har fristet nu i over tre hundre år,“ sa trollet. „For nu er jeg fem tusen år gammel og får vel se til å gifte på mig, og da skal der klær til, kan du skjonne.“

„Å ja, det er vel von det,“ sa Trolljo.

„Men tror du jeg får det til da, alt jeg strever, og alt jeg sliter?“ spurte trollet og blev grå i synet av bare sinne.

„Ingen under du ikke kan få trædd i tråden; for det er da ikke noget øie på nålen din,“ sa Trolljo.

„Nei skulde du ha sett slikt da,“ ropte trollet og satte sig, så det braket i alle haugene.

„Men du store alverdens under, hvor er det blitt av nåløiet da?“ sier det.

„Du får lete,“ svarer Trolljo.

Og trollet til å grave i alle lommer både høit og lavt og gå med lys og lykt over alle fjell. Men intet nåløie fant det.

„Nei, nu får du hjelpe mig,“ sa det til Trolljo.

„Får vel så, om du gir mig det jeg vil,“ svarte Trolljo.

„Nevn det,“ ropte trollet.

„Menneskesans til konen min.“

„Ikke verre,“ svarte trollet og blev blid over hele ansiktet. „Der ligger visst igjen noget slikt i den ene dragkistskuffen min efter henne jenten som blev stjålet fra mig her for ti år siden.“

„Så?“ sa Trolljo. Nu skjønte han hvor Sølenjutulen hadde fått konen hans fra.

„Det skal du få,“ sier Trondtrollet.

„Band på det,“ svarer Trolljo.

Og trollet til å bande så ustyggelig stygt at det slo skogbrand over alle fjell og lukket svidd over alle daler.

„Tror du mig nu,“ skrek det.

„Bevare mig vel,“ sa Trolljo, han drev åt bakken som en vott.

„Råd mig så,“ gryntet trollet.

Trolljo kom sig på føttene igjen, pyntet av trøien sin, og så sa han:

„Du skal lage det slik at du blør neseblod, og så skal du sette dig hen og holde nålen under dryppet, der nåløiet skal være, og slik skal du sitte, til dryppet har slitt hull på nålen. Da har du fått nåløie, som duger; men sitt huggende still, for dette er fint arbeide.“

Trollet holder bergbrottet under dryppet for å hule ut nåløiet.

„Takk for godt råd,“ sa trollet og gikk som et forferdelig uvær nord over fjellene. Hjemkommet tar det en diger kampestone og deljer til sig i den svære nesen sin så blodspruten står. Setter sig så og holder bergbrottet under dryppet for å hule ut nåløiet.

Men Jo gikk inn i bua igjen til konen sin.

Da satt hun der og så på ham med store, varme øine, solbrent som sønnenvinden og håret flommende som smeltet kobber.

Det stakk til i Jo med noget forunderlig han aldri hadde kjent.

„Har du fått menneskesans?“ spurte han, han stod og stirret på henne.

„Ja,“ svarte hun mykt som vestenvinden.

Og han tok henne i hånden, og den var varm, og han tok henne i fang så vart, så vart, og farven kom og gikk i hennes ansikt, og hun var deiligere enn før.

„Hurra, nu skal der bli annendags-bryllup!“ ropte Jo og svingte henne rundt. Så tok han henne ved hånden og gikk ut i den klare luft som lå over alle fjell; og så bøide han sig mot syd og mot nord og mot øst og mot vest, og så sa han:

„Alle fra skogene,
alle fra dalene,
alle fra sjø og land,
alle fra luft og vann,
alle fra fjelle grå,
alle fra himlen blå,
kom og dans brura ut!“

Men da kan du tro der blev brurdans på fjellet.

Fra tuvne rente de, orfugl og ryper og tiurer grå; fra skogene stampet de, elger og bjørner og harene små; i sjøene plasket de, gjedder og abor og ørreter gule; i luften suste det, gullrøde vinger av tuisinne fugler, og solen gikk ned, og solen gikk op og sønnenvinden spilte til dansen.

Med ett blev der mørkt som før jord blev skapt; det braket i fjellene, ulte i dalene; toren den slo, og lynilden drev. Det var bjørnen, var det, som danset med elgen.

I ti år levde Trolljo alene på fjellet med konen sin. Ingen barn fikk de, og det var så stor en sorg. Og når han tok henne i hånd, var den brennende het, og når han så henne i øinene, var de varme av gråt. Og Trolljo som visste råd for alt, hadde ingen råd for henne, og øde var det over fjellet, og han kjente det så trangt for bringen.

Så var det en dag høgstsommer, Trolljo og konen hans satt inne i bua og bøtte fiskegarn. Med ett kom der et blink så varmen sluknet, og et brak så fjell brast. Og ned igjennem Ijoren stakk et ostyggelig digert troll nesen inn.

„Hvem er det nu igjen da?“ spurte Trolljo.

„Det er mig fra Rondane,“ sa trollet, det var så gammelt at det skalv i målet.

„Er fø'rådsfolk ute og går så sent?“ sa Trolljo, han tok på sig trøien og gikk ut.

„Er så,“ sa Rondanetrollet, det stod der tannløst og gammelt, måsågrått over hele kroppen og håret som en drivhvit skodde om skallen. Stav hadde det i hver hånd, digre som mastetrær.

„Hvad er på ferde nu da?“ spør Trolljo.

„Å hå!“ sier trollet — det er mest på gråten.

„Det er myy på ferde,“ sier det. Tårene drypper og drypper.

„Ja ikke har du tannverk,“ sa Jo, han skottet bort på det.

„Å nei, å nei — det er nok ikke så vel,“ hikstet trollet — den tannløse kjeften skalv så bua ristet.

„Du får si fra hvad det er,“ sa Trolljo.

Da tok trollet til å ule og bære sig, så det ramlet og raulet over alle fjell.

„Tapt bort fælen' mine!“ skrek det.

„Kunde mest tro det,“ svarte Trolljo. „For spor har jeg ikke sett etter dig nu på den tid jeg kan minnes.“

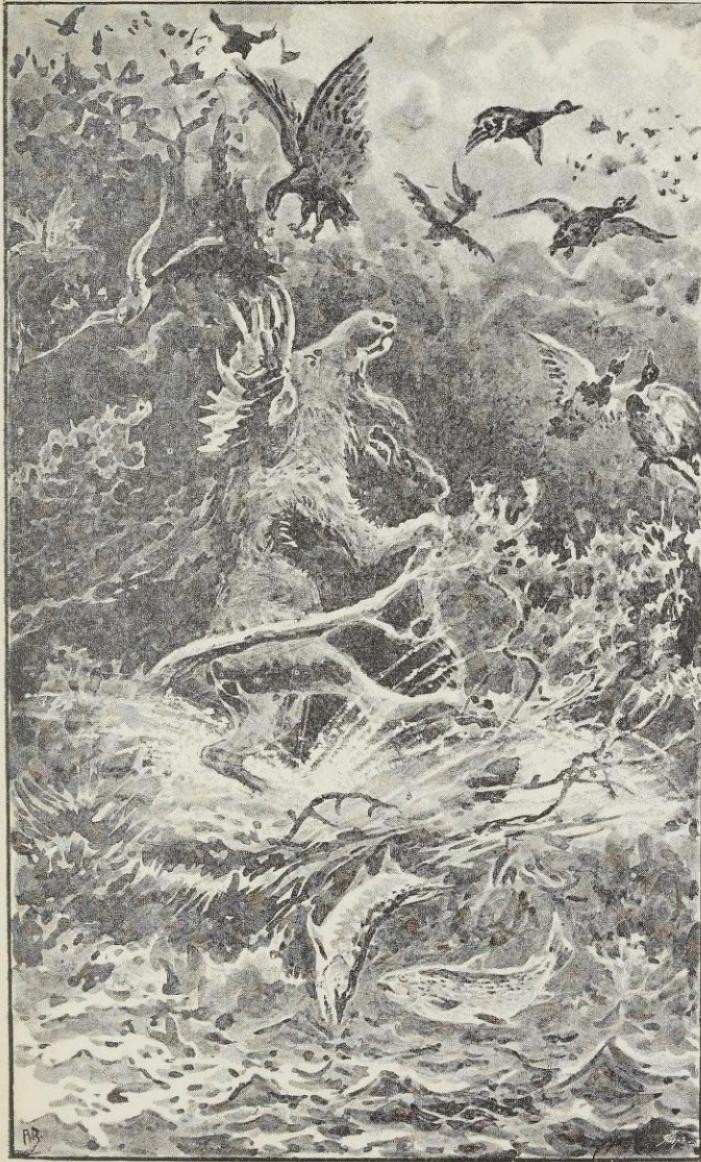
„Ja skulde du sett slikt da,“ sa trollet. „Hvor jeg går og hvor jeg står — ikke fins der spor efter mig.“ Det var på gråten ennu.

„Få sjå foten din,“ sier Trolljo, han går en hel fjerding bort på fjellet. Trollet til å snu og vende på sig og løfte på den ene foten sin.

„Riv ikke ned bua mi!“ skriker Trolljo fremover.

„Va' det likt sig!“ svarte trollet — det er så spakt og stilt. Trolljo gikk fremtil bua igjen.

fælen' mine (tykk l): ferdene, sporene.

Det var bjørnen, var det, som danset med elgen.

„Ingen under her ikke er slagspor efter dig,“ sa han. „For bjønnføtt er du, og alle klørne dine er borte.“

„H, h, h!“ sier trollet, det rister og vagger på det digre hodet sitt. „Fins det råd for dette da, du?“ sier det og gjør sig lekker.

„Du vet alltid det fins råd,“ svarte Jo, „bare du gir mig det jeg vil.“

„Nevn det,“ ropte trollet.

„Barn i bua mi,“ svarte Trolljo.

Ikke verre, mente Rondanetrollet. „Der lå igjen et slikt i dragkisteskuffen min, men det blev stjålet her for en tretti år siden; men barn skal du nu få likevel,“ sier det.

„Ta Gud til vidne på det,“ sier Trolljo.

Da så trollet på ham så underlig at det gjorde ham vondt like inn i hjerteroten.

„Gud? Ham kjenner ikke jeg,“ sa det og skalv på målet. „Men så sant der er et stort troll over oss alle, så sant skal du få barn. Tror du mig nu?“ sier det.

„Får vel så da,“ svarte Trolljo.

„Og nu får du gå hjem og sette dig på Rondeslottet, og så skal du stikke den ene foten din i Atnesjøen og den andre i Savalen, og slik skal du sitte til solen går op i vest og går ned øst. Da vokser klørne ut på føttene dine.“

„Takk for godt råd,“ sier trollet og legger i vei vestover fjellene som det verste uvær.

„Gud sign,“ sa Trolljo, han gikk inn i bua igjen til konen sin. Men da han kom inn, lå hun der blek på bubenken og sov med barn i armen.

Trolljo stod huggende still og stirret og torde knapt trekke pusten.

„Å Gud velsigne både dig og det vesle barnet vårt,“ sa han så lunt som når løv skjelver.

Da våknet konen hans og så på ham, så glad, så glad. Og lys var hun i ansiktet med hår som gullfaks og øine som sjøen den blå.

„Nu er jeg din,“ sa hun og smilte så vakkert.

Men i samme stund så folk som rodde over Storsjøen, to store, brune fugler stupe stendøde til sjøs. Det var trollskapen som slapp Trolljo og konen hans.

„Hurra, ja nu er du min,“ sa Trolljo, „og nu skal her bli barsel som vel skal spørres over alle land.“ Og så tok han henne ved hånden og barnet på armen, gikk ut i det tindrende solskinn som lå over alle fjell og bøide sig mot nord og mot syd og mot øst og mot vest, og så sa han:

„Alle fra fjellene,
alle fra dalene,
alle fra sjø og strand,
alle fra luft og vann,
alle fra stene grå,
alle fra himlen blå
kom og dans barnet inn!“

Men da kan du tro der blev barsel på fjellet. I skogene duftet de, furu og grantre og ungbjerk som spratt; på viddene blommet de, myrblom på tuver og krekling i kratt; fra dalene ljomet det, flokker av klokker som kimte og klang; fra himmelen glitret det, snehvite vinger som suste og svang, og solen gikk op, og månen den skjen, og vestenvind spilte til dansen.

Med ett blev der stilt, som før jord blev skapt; det dilret i luft, og det dalret i vann, og det skalv over himmelen blå. Det var Trolljo, var det, som danset med konen sin.

Gullblom.

I tyve år levde Trolljo og konen hans på fjellet i herlighet og glede. Og barnet deres vokste op og blev til den vakreste jente du skulde se. Gullblom kalte de henne; for når solen skjen på håret hennes, var det som gull så blankt; men om kvelden, når varmen lekte, var det som kobber så rødt, og øine hadde hun som svarte natten. Troll hadde hun aldri sett og ikke stort til mennesker heller, andre enn far sin og mor si; for det er vondt om folk på fjell, må vite.

Så var det en dag Gullblom satt i den åpne budøren med bundingen sin. Rett som hun satt, hørte hun det rope i øst:

„Gullblom, vil du ha mig, svar nei eller ja!“

„Vil ingen ha!“ svarte Gullblom så det sang over viddene.

„Ha, ha, ha!“ svarte det i Sølenfjell, og duren fra Nekfallet hørtes innimellem.

Så satte hun sig til å binde på husuen sin igjen. Men ikke før hadde hun fått bundingsstikken full, så ropte det i nord:

„Gullblom, Gullblom, vil du ha mig, du?“

„Har en annen i hu!“ svarte Gullblom, så det klang over viddene.

„Hu, hu, hu!“ svarte det som gråt og sorg i Trondfjell langt mot nord.

Så satte hun sig til å binde på husuen sin igjen. Men ikke før hadde hun fått bundingsstikken full, så ropte det i vest:

„Gullblom, vil du ha mig, du trollfagre mø?“

„Før vil jeg dø,“ svarte Gullblom, så det sang og klang over viddene.

„Dø —,“ svarte det fra Rondane langt borte. Så gikk Gullblom inn og fortalte far sin dette.

„Meget rart kan hendes på fjellet,“ sa han, han skjønte hvad frierskap han hadde fått.

Så går han midt ut på fjellet og roper:

„Trollpakk, trollpakk, kom sjøl, vil I fri!“

„Har ikke tid,“ svarte det i øst. Det var Sølentrollet, som satt under Nekfallet med jekselen sin.

„Har ikke tid,“ svarte det i nord. Det var Trondtrollet som satt og blødde neseblod ennu.

„Har ikke tid,“ tordnet det i stillheten langt, langt borte. Det var Rondetrollet, som satt med den ene foten i Atnesjøen og den andre i Savalen og ventet på at solen skulde gå op i vest og gå ned i øst.

„Da får I aldri dotter mi,“ svarte Trolljo, han gikk inn i bua igjen.

En fjorten dagers tid efterat dette var hendt, blev der en flom over alle daler, så stor at slikt hadde ingen sett i manns minne, og til slutt blev den så overlags, at når presten skulde preke, måtte han stå på kirkespiret, og når klokkeren skulde si amen, måtte han krype op på akslene til presten.

Og rundt om satt folk i båtene med salmebøker og hørte på.

Og folket i dalene sendte bud til kongen sin, han som skulde være herre over alt som lever, og spurte, hvad dette var for slag. Men kongen skjønte det ikke. Og så sendte han prinsen sin enkom op på ville fjellet for å spørre Trolljo hvad det skulde være for slag.

„Skal sjå etter,“ sa Trolljo.

Så gikk han midt op på høieste akshaugen. Å jo, da fikk han nok se hvad det var som var skyld i den ustygelige flommen. For der satt Sølentrollet og Trondtrollet og Rondetrollet hver på sin haug og gråt, så det silte over alle fjell.

dette var hendt, kom der et forferdelig tordenvær. Trolljo og kvinnfolkene hans satt inne i bua og bøtte fiskegarn.

„Hvad remjer I for?“
skrek Trolljo.

„Dotter di vil ikke
ha oss,“ svarte trollene
og drev på og gråt.

„Er det noget å remje
for, det da, lange og
voksne som I er,“ sier
Trolljo. Så går han ned
av fjellet igjen og forteller prinsen at derfor er
det flom, fordi trollene
ikke kan få dotter hans.

„Nei, før skal hele
syndens flod gå over
verden en gang til og
det både i år og dag,
før trollene skal få dotter
di,“ sa prinsen, han så
blidt på Gullblom. Dermed drog han til dals
igjen.

Men hun blev både
rød og blek for det stakk
til i hjertet hennes med
noget hun aldri hadde
kjent før. Og hun blev
sittende og stirre bort-
over fjellet efter prinsen
hele halve dagen.

Fjorten dager efter at

Rett som det var kom der et blink så berget brast, og et brak så jorden mest kunde forgå. Og ned igjennem ljoren stakk tre digre troll nesene sine inn.

„Hvem er det nu igjen da?“ spurte Trolljo.

„Friere til dotter di,“ tordnet det derute.

p7

„Kunde mest tenke det,“ sa Trolljo, han tok på sig helgetröien sin og gikk ut.

Men ute stod de alle tre, Sølentrollet med et kjaketørklæ og en tannverk så diger som halve Kverninghøgda, Trondtrollet så fillet og fæl at klærne laset og slang om ryggenene på ham, og Rondetrollet så gammel og skjelven at en ikke kunde skjelne riktig hvor han stod.

Da begynte Trolljo å le, så han stod både i kors og i krok bortover.

„Er det høvelige friere slikt?“ sa han; han så op efter dem og ned etter dem og var svare så stor på det.

Men da kan du tro de blev arge, trollene.

„Jeg skal bergta dotter di!“ sier Sølentrollet. Det er så sint at fjell skjelver.

„Det kan du ikke,“ svarer Trolljo; „for henne har Gud signet.“

„Au!“ skrek trollet — tannverken tok det, så det blev både grått og blått over hele ansiktet.

„Ja, så tar jeg konen din!“ roper Trondtrollet, det er så eitrende sint at haugene begynner å gå som bauker i storm.

„Det tør du ikke, for henne har jeg kastet stål over,“ svarer Trolljo.

„Au!“ skrek Trondtrollet, bukserne datt av det.

„Så — slår — jeg — dig — ihjel!“ skriker Rondetrollet, det skjelver slik av sinne at en mest ikke kan se det.

Trolljo til å skygge med hånden over øinene og stirre både i øst og vest.

„Det skulde vel ingen ha sett noget likt til Rondanetrollet heromkring?“ sa han. „De sier han skal være her; men jeg kan ikke se nogen fæler efter ham.“

„Au!“ skrek Rondetrollet, det datt ende ned så det sang i bakken, og der blev det liggende og frese med den tannløse munnen sin.

Da stakk Trolljo hendene i bukselommen, skrevet ut med benene og spytte langt bortover fjellet:

„Slik er det, når en vil slåss med den som husbond er,“ sa han.

Da blev trollene så mjuke og spake og gav sig til å jamre og bære sig, og det var slik sorg på dem fordi Gullblom ikke vilde ha dem, at de lå som en diger svart klump borte på fjell-vidden.

For det er så, må vite, at om menneskene ikke vil ha trollene lengere, så er det snart slutt med alt det slag som troll heter.

bauker: bølger.

Og så spurte de Trolljo så vakkert, hvad de skulde gjøre for å få dotter hans.

„Få menneskesinn og menneskesans,“ svarer Trolljo.

„Ja, den som det hadde,“ sa trollene; „for det er svært vondt for det slaget i den siste tid,“ sier de.

Men Gullblom står i godvær på fjellet og stirrer efter prinsen,
som er herre over alt som lever.

„Ja, nu skal I få et godt råd,“ sa Trolljo, „og det skal bli det siste, og det skal I følge!“

„Nevn det!“ ropte alle tre trollene på en gang.

„Jo,“ sier Jo. „Nu skal I gå hjem og sette dere, hver på sitt fjell, og der skal I sitte til vind og vær har slitt trollskabenon av dere. Da får I menneskesinn og menneskesans,“ sier han.

„Takk for godt råd; det skal vi melde grannene våre,“ sa alle trollene og drog som forferdelige uvær inn over viddene.

Men sent om kvelden hørte Trolljo et stort gny og dunder fra fjellene både nær fjern. Det var trollene i hele Norges land, som satte sig hver på sin haug.

Og da det vel var blitt mørkt og stilt, ropte det fra Sølenfjell:
„Vente!“ ropte det.

„Vente! — Vente!“ svarte det fra Trondfjell og Rondane.

„Vente!“ tordnet det i stillheten langt borte. Der satt trollene og ventet på å få menneskesinn og menneskesans, så folk kunde forstå dem. Og der kan du se dem ennu.

Av somme en arm, av somme et ansikt, av nogen bare en bred rygg og en skalle igjen. Alle sitter de og venter på at vind og vær skal slite trollskabelonen av dem.

Men Gullblom står i godvær på fjellet og stirrer efter prinsen som er herre over alt som lever. Og en gang kommer han, vær trygg på det.

Mer er ikke å fortelle om Trolljo og Gullblom, dotter hans.

Styggvakker-Mari.

Det var en gang en jente som hette Mari, og så vakker var hun, at alle som satt, måtte reise sig for henne når hun kom, og alle som stod, måtte snu sig efter henne når hun gikk. Men selv syntes hun at alt hun så var styggere enn stygt; for hun var av bergtogen ætt må vite.

Friere hadde hun nok av, som rimelig kunde være; men alle gav hun nei; for hun gikk der og ventet på ham som var vakrest på hele jorden, og han kom aldri.

Dermed så fikk hun navnet Styggvakker-Mari.

Så hendte det sig et år, at fylkesmannen kom kjørende opover dalen der denne jenten bodde. To hester hadde han for vognen, og i gullbukser satt han og var så gild at det lavet av ham. Og ikke så han etter folk hverken på venstre siden eller på høire siden,

Styggvakker-Mari.

men kjørte bare rakt frem etter nesen, der brede kongeveien gikk.

Rett som han drev og kjørte, møtte han Styggvakker-Mari. Og hadde det ikke vært liv i ham før, så blev det da nu. Han

Fylkesmannen

spratt ende op i vognen der han satt, og bråstanset hestene sine.

„Nei, nu har jeg vært fylkesmann i tyve år, men vakrere jente har jeg aldri sett,“ sa han og var blid som godt vær i ansiktet.

„Gud sign,“ sa Styggvakker-Mari og vilde forbi.

„Nei, kjære dig, vent!“ sa fylkesmannen, han gjorde sig så inderlig lekker.

„Kunde du ikke likeså godt bli konen min med det samme?“ spurte han.

Da gav Styggvakker-Mari sig til å se på fylkesmannen både opover og nedover.

„Blank er du foran og blank er du bak, men giftes med en gardstaur er så sin sak,“ svarte Styggvakker-Mari.

Da blev fylkesmannen sint.

„Vet du ikke, at næst efter kongen er jeg den gildeste i hele landet?“ sa han.

„Da er kongen gildere,“ svarte Styggvakker-Mari og gikk.

„Gud bevare kongen,“ sa fylkesmannen, han snudde sig efter jenten. Og så kjørte han bent frem etter nesen igjen, og ikke så han etter folk hverken på høire siden eller på venstre siden.

Aaret efter hendte det sig at selve bispen kom kjørende samme vei. Fire hester hadde han for vognen og gullkors på brystet og var så fin og andektig at det lyste av ham. Og ikke så han til høire og ikke til venstre, men bare ende op, dit nesen pekte.

Rett som han drev og kjørte, møtte han Styggvakker-Mari.

Og var det ikke liv i bispen før, så blev det da nu. Han spratt ende op av vognen der han satt, og hestene hans bråstanset av sig selv.

„Nei, nu har jeg vært bisp i tredve år, men vakrere jente har jeg aldri sett,“ sa han og var så blid som smør i ansiktet.

Bispen.

„Gud sign,“ svarte Styggvakker-Mari og vilde forbi.

„Nei, kjære vene, vent et lite blink da,“ sa bispen, han gjorde sig så inderlig lekker.

„Kunde du ikke likeså godt bli bispekonen min nu her på flekken?“ spurte han.

Da gav Styggvakker-Mari sig til å se på bispen både tvers-over og rundtomkring.

„Gild er du vel som en brursengsfeld; men ikke kan jeg giftes med en høisekk lel,“ svarte hun.

Da blev bispen flyvende sint.

„Vet du ikke, at næst efter paven er jeg den fineste i hele landet?“ spurte han.

„Da er paven finere,“ svarte Styggvakker-Mari og gikk.

„Ære være paven,“ sa bispen, han slo på hestene sine og kjørte bent frem som før.

Men jamen måtte han snu sig både en og to ganger etter jenten, der hun gikk.

Året etter hendte det sig at selveste kongen kom kjørende samme vei. Otte hester hadde han for vognen og gullkrone på hodet, og han snudde sig til høire og han snudde sig til venstre og alle som så ham, sank ende i jorden, slik skinte det av ham.

Rett som det var, møtte han Styggvakker-Mari. Og var det ikke liv i kongen før, så blev det da nu. Han hoppet ende ut av vognen der han satt, og gikk like bort til jenten.

„Nei, nu har jeg vært konge i firti år, men aldri har jeg sett vakrere jente,“ sa han og var blid som smeltet smør.

„Gud sign,“ sa Styggvakker-Mari og vilde forbi.

„Nei, kjæreste, vakreste, veneste dig da, vent et ørende lite blink,“ sa kongen og gjorde sig så gruelig lekker.

„Kunde du ikke likeså gjerne bli dronningen min på røde rappet?“ spurte han.

Da gav Styggvakker-Mari sig til å se på ham fra roten til toppen.

„Bill dig aldri inn at du blir brudgommen min; ikke vil jeg giftes med et purkeskinn,“ sa hun.

Da blev kongen sprutende sint. „Vet du ikke, at næst efter Vårherre er jeg den likeste på hele vide jorden?“ spurte han, satte kronen på skakke og hendene i siden og ni-glante på jenten.

„Da er Vårherre likere,“ sa Styggvakker-Mari.

Men da ropte kongen på alle soldatene sine, at de skulde ta Styggvakker-Mari og jage henne ut i ville skogen. Og budstikken sendte han rundt med den beskjed, at hver og en som hadde noget med Styggvakker-Mari etter den dag, han skulde miste både fot og hånd; for så stor synd var aldri gjort i hele kongens land som den, at en jente ikke vilde gifte sig med selveste kongen.

Og alle folk i bygden mente som kongen mente, og gikk og åjet og bar sig over jenten, som ikke vilde som kongen vilde.

Men dypt inne i skogen gikk Styggvakker-Mari med matløp i hånd og tørklæ på og blinkende belte om livet. Og så vakker var hun, at kongen og alle soldatene hans som hadde jaget henne ut i ville skogen, snudde på hodene sine alle i hop og så efter henne, så lenge til hun blev borte for dem.

Kongen.

Og blomstene som lå og sov i solsteken, reiste sig der hun kom, og trærne som stod og svettet kvae i varmen, bøide kvistene sine efter henne der hun gikk. Men Styggvakker-Mari gikk ende fram, og ikke hørte hun og ikke så hun, for hun drømte om ham som var vakrest i verden.

Reven.

gom med så lange klør," svarte Styggvakker-Mari.

Da satte reven sig ende ned og var så sint, at det freste av ham.

"Du vet nok ikke hvem du taler til, du," sa han. "Det er mig som står for lov og rett her i verden; for jeg er prokurator i skogen, og større rev enn mig finner du aldri. Og skulde du være gift før og vilde gifte dig igjen nu, så skal du ikke komme i nogen uleilighet for det, for jeg kjenner lovens ord og bokstav, jeg," sa reven og gjorde sig til for jenten.

Rett som hun gikk, møtte hun en rev.

"Hæ, hæ, hæ, hæ — god dag!" sa reven.

"God dag," sa Styggvakker-Mari og vilde forbi.

"Nei, kjæreste, søteste dig da, vent litt!" sa reven.

Og så reiste han sig op og satte den røde svansen sin ende til værs, og så danset han rundt og bruste sig ut og blunket øg nikket til jenten.

"Kunde du ikke likeså godt bli revekonen min nu med det samme da?" spurte han.

"Styggt så jeg før i nord og sør, men aldri en brud-

Men da kom der en skjære flyvende, satte sig i et tre over reven og ropte:

„Hei du! Hei du! Er du ute med skøierstrekene dine nu igjen? Er du ute med skøierstrekene dine nu igjen? Jeg kjenner dig, jeg! Jeg kjenner dig!“ sa skjæren. Men da satte reven halen ende ut og skjøt sig avsted i kors og krok bort mellem buskene, og vekk var den.

Og solen gikk ned og skyggene falt, og fuglene satt så stilt og så varmt og bad kveldsbøn på kvistene sine. Men jenten gikk ensomt lenger inn etter ham som var vakrest på jorden.

Rett som hun gikk, møtte hun en grevling.

„Næh, næh, næh — god kveld,“ sa grevlingen.

„God kveld,“ svarte Styggvakker-Mari og vilde forbi.

„Nei, kjæreste, søteste, veneste dig, vent et lite blink da,“ sa grevlingen. Og så satte han sig op på bakbenene sine, la fremføttene i kors over brystet og smilte og smisket for jenten. „Kunde du ikke likeså godt bli grevlingkonen min med det samme da?“ spurte han.

„Det nytter nok lite at du gjør dig fin; en rev er en rev, og et svin er et svin,“ svarte Styggvakker-Mari.

Men da blev grevlingen så sint at han mest sprakk.

„Du vet nok ikke hvem det er du taler til, du,“ sa grev-

Louis Moe

Grevlingen.

lingen. „For jeg er bisp her i skogen, jeg. Og såpass skjønner jeg at det står dårlig til med sjelen din. For jorden er en jammerdal, det er sikkert og visst.“

„Å ja, å ja!“ sa kråkene, de satt andektige i trærne rundt omkring med hodet på skakke og hørte på.

Bjørnen.

Da krøp grevlingen inn under en trerot og borte blev den. Men jamen var den så from at den måtte slå benene både i kors og i krok, da den gikk.

Og skogen stod svart og trett mot den milde himmel, og skogknarren surret, snart høit, snart lavt, og blomstenesov i de kjølige skygger; men Styggvakker-Mari hun sov ikke, hun, for hun tenkte på ham som var vakrest på jorden; så gikk hun og gikk hun langt inn i villeste, svarteste skogen.

Rett som det var møtte hun en bjørn.

„Men under jorden er det bra,“ sa grevlingen. „Og vil du bli grevlingkongen min og følge mig i det som tykt er og det som tynt er, så skal du få det både lunt og godt. Men jorden er en jammerdal,“ sa han, „og livet her oppe i skogen er et syndig liv,“ sa han.

„Ljugar! Ljugar! Vil du tie, vil du tie! Tvi, tvi!“ sa måltrostens, den satt ende op og hadde hørt hvert ord.

„God kveld! Vil du ha mig?“ sa bjørnen, satte sig på bakbenene og fiktet med labbene til jenten.

„Meget har jeg sett, det sier jeg trygt; men aldri noget så ustyggelig stygt!“ svarte Styggvakker-Mari.

Da blev bjørnen tordnende sint.

„Du vet nok ikke hvem det er du taler til, du,“ sa han.
„For jeg er konge i skogen; og ring
har jeg om halsen og blod under
neglene, og ikke fins der dyr, hver-
ken stort eller smått, som jeg ikke skal
være kar for å gjøre ende på,“ sa den.

„Allting har en ende, men bjør-
nen har ingen. Gjør ende på dig
selv, du, så gir jeg dig ringen,“ sa
Styggvakker-Mari.

„Ho ho ho ho ho ho!“ hukret
haren og lo oppe i fjellbåndet, og
med det samme rant solen.

Da tasset bjørnen skamfull inn i
tykkskogen, og borte blev den.

Og solen den skjen og duggen
den skalv, og myrene duftet av
glede. Men Styggvakker-Mari så intet av alt; for hun tenkte
på ham som var vakrest på jorden.

Rett som hun gikk fremved en myr, møtte hun en frosk som
lå i veien og glante.

„Elsk mig!“ sa frosken, han rakte armene frem.

„Huff, det var stygt så du lignet på folk; dig slår jeg ihjel
med en enersvoll,“ svarte Styggvakker-Mari, hun slo til fros-
ken med staven 'sin.

„Kvekk!“ sa frosken, og vekk var den.

Men førenn Styggvakker-Mari visste ordet av, stod hun på
ville fjellet.

Louis Moe

Haren.

Frosken.

„Pip pip pip!“ sa lemenene, og borte var de.

„Tit,“ sa snespurven og skjøt sig i lange skvett unda og nedover. Og vid den lå øde omkring, styggere enn det styggeste stygge.

Og Styggvakker-Mari gikk og gikk, sorgfull i sinn, for intet var vakkert uten hun selv, og borte var han som var vakrest i verden.

Rett som hun gikk, kom hun til en liten stue på fjellet.

Der gikk hun inn og tendte på varme og kokte sig mat og la sig ned.

Rett som hun lå, kom der en lus krekende.

„Kh!“ sa lusen og hostet.

„Uff,“ sa Styggvakker-Mari, hun reiste på sig.

„Det er bare mig,“ sa lusen, satte sig på bakbenene og kavet med armene, så hun kunde se at det bare var den.

Da Styggvakker-Mari fikk se lusen, flyttet hun på sig.

„Nei søteste, veneste, vakreste dig da, vent et lite blink,“ sa lusen.

„Kunde du ikke likeså gjerne bli lusekonen min med det samme da?“ spurte den.

„Stort og stygt er skrap og herk, men smått og stygt er fandens verk,“ svarte Styggvakker-Mari.

Da blev lusen så harm at den blev rent grå av bare sinne.

„Du vet nok ikke hvad det er for en lus du snakker til, du,“ sa den.

Lusen.

„Ikke er jeg en lus som folk er flest; for her lå en prins ifjor sommer på jakten, og av hans blod er jeg.“

Men Styggvakker-Mari satte bare neglen sin på den hun, vendte hodet bort og klemte til.

„Akk,“ sa lusen, og så knakk den.

Men da Styggvakker-Mari kom ut på fjellet igjen, var der så stille, så stille. Og hun blev så livende redd, enda der ikke fantes liv å bli redd for. Hun ropte på folk, og hun skrek efter dyr; men intet gav svar. Bare fjellsvarte sjør og blånende fjell og skygger som falt, og sol som gikk ned og blev borte.

Da la Styggvakker-Mari sig ned og begynte å gråte. For hun skjønte at nu måtte hun dø om han ikke kom, han, som var vakrest på jorden.

Rett som hun lå, fikk hun høre en ensom tone, som dirret utover det trette fjell. Og da hun skulde se etter, satt der en liten grå fugl på en sten og sørget. „Puh—ih! Puh—ih!“ sa den, og det var så megen sorg, men bare en eneste tone.

Da blev Styggvakker-Mari så glad, så glad at hjertet hennes slo, så det hørtes høit.

„Å Gud velsigne dig, så deilig du er!“ sa hun til fjell-loen og vilde borttil den.

Men da hun skulde se etter, var den blitt borte, fjell-loen, og foran henne stod den deiligste prins og så på henne med varme gode øine.

Og han tok henne i armene sine og kyste hennes øine, og hun kjente sitt hjerte bli så varmt av kjærlighet.

„Din vil jeg være,“ sa hun og böide hodet tilbake, så han kunde få kysse henne på munnen også.

„Ja, om du finner mig igjen,“ svarte prinsen så usigelig stilt og blev borte som en lysning over fjellet.

„Hvor skal jeg finne dig,“ ropte Styggvakker-Mari og strakte armen ut etter ham.

„I alt som lever,“ svarte det som sang i luften.

Mons fra Mi-au.

(En regle).

Det var engang en gård som het Mi-au og på den gården stod der et hus, og ved det huset lå der en have, og i den haven vokste et tre, og under det treet satt der en katt.

Og den satt så sur og så still og så stor, knep øinene sammen mot solen og gren, for den hadde så tungt for å leve.

„Kvorr! Kvorr! — Hvad sørger du for?“ spurte en spurv, den satt høit oppe på mønet og kjente sig sikker.

„Miau!

Det er slemt å ha gård,
når det er så dårlige år!

Miau!“

svarte katten.

„Pitt! pitt! Du har hus fritt!“ sa spurven.

„Miau!

Men det er slemt å ha hus,
når det er så vondt for mus!

Miau!“

svarte katten.

„Du har hage med tre;
det er ikke alle som har det,“
sa spurven.

„Miau!

Men det er slemt å ha hage,
når alle skal ligge og gnage,
og det er vondt å ha tre,
når en aldri får ha det i fred.

Miau!“

svarte katten.

„Kvorr! kvorr!

Det er slemt å være katt,
når en aldri får nogen fatt!

God natt!“

sa spurven og så fløi den.

Men katten knep øinene sammen igjen og satte sig til å sture i solskinnet. For den hadde så vondt for å leve.

Rett som den satt kom der en humle surrende.

„Det er synd at ikke nogen vet om det; men Gud bevare min munn!“ sa humlen og krøp inn i en blomst, blev traktert og gikk ut igjen.

„Det er synd at ikke nogen vet om det!“ sa den og krøp inn i en annen blomst, blev traktert og krøp ut igjen.

„Det er synd, er stor ubotelig synd, at ikke nogen vet om det! Men Gud bevare min munn!“

Slik fløi den fra blomst til blomst og fortalte og blev traktert overalt, før den gikk.

„Aa den sladderen, den sladderen!“ mol Mons fra Mi-au, han satt og spisset ørene og var så sur fordi han ingenting fikk høre.

Men da humlen kom like borttil slo den labben i den som et lyn.

„Vil du la mig være, vil du la mig være?“ sirret humlen under labben på katten — og så stakk den.

„Miau!“ skrek katten og slapp som den hadde brent sig.

„Det var det verste! Det skal jeg fare langt bort og fortelle,“ sa humlen; den seilte avsted som en sort prikk, høit over trærne, op i luften og blev borte.

„Au, au!

Klore går nok an, men stikke!

Isj da! — slikt no gjør jeg ikke!

Au!“

sa katten, den satt og li-
vet og løftet på den hovne labben sin.

Rett som den satt, kom der en høne snikende gjennem en åpning i gjerdet. Den strakte halsen hit — og trakk den i sig igjen, strakte den dit — og trakk den i sig igjen.

„Humlen er slem til å stikke og lyve,
men det verste av alt hvad jeg vet, det er tyve.

Miau!“

tenkte katten, men den satt hug-gende still og så på hønen.

Hønen satte først én fot forsiktig frem, så den andre, plukket et frø, la hodet på skakke og smakte:

„Godt!“ sa den.

Men så fikk den se katten.

„Gakk!“ sa hønen.

„Gakk sjøl!“ svarte katten. „Du kunde gjøre som jeg og la andre i fred,“ sa den.

„Å — å — jeg vet ikke hvad jeg skal si om det,“ svarte hønen.

Katten reiste på sig. „Kom hit og sitt,“ sa den.

„Takk, takk, takk — nei mange tusen takk,“ sa hønen og fløi op på skigarden.

Katten var efter den.

„Å du store verden, så folk er troløse,“ skrek hønen og fløi og flakset fra skigarden og like ned til fjøset.

„Miau!“ sa katten. Den satt på skigarden og så etter hønen.

Så hoppet den ned igjen, gikk langsomt bort under treet og løftet og strakte forsiktig på hver labb for ikke å skidne sig til.

„Feil har jeg nok av, folk kan så si;
men rapse og stjele, — den feil er jeg fri!

Miau!“

sa katten.

Dermed lukket den øinene, ristet på hodet og tenkte på hønen, som var så troløs, at den vilde stjele på Mi-au. Og så syntes den den hadde så tungt for å leve.

Rett som det var, fikk den se en mus sitte og knapre og gnage på et potetskall borte ved husmuren.

„M! Synd på den som liten er!“ sa katten. Og musen kom svinsende hit og svansende dit og tenkte bare på potet.

Og katten satt still og knep øinene sammen; for det var så søtt å være i fristelse.

Men da musen kom ganske nær, slo den kloen i.

„Du har en skrott og jeg har en maga;
da får en tro, det er så laga,“

sa katten.

„Bi! bi! bi! bi! bi!“ pep musen.

„Miau da! Gjerne det,“ sa katten. Den var så god av sig. Og så slapp den musen.

Men da den vel hadde sloppet, syntes den det var så synd på den skamferte musen at den skulde leve, og så slo den kloen i den igjen.

„Spar! spar!“ skrek musen.

„Miau!

Jeg sparer flere jeg enn mangen!

Jeg dreper bare en om gangen!“

svarte katten, og så åt den musen.

Men da sa ikke musen mere.

Og så gikk katten bortunder treet igjen og satte sig og syntes det var så tungt å leve. For det var så mange små mus som hadde det vondt i verden. Og den slikket sig om munnen for å holde sig ren; for ren må en holde sig — det er en grunnregel for alle rovdyr.

Men utenfor skigarden stod der en grisenoë, og ved siden av den stod en fet gris og tenkte.

„Hm!“ sa grisen.

„Miau! Du tenker nok på det samme som jeg, du,“ sa katten.

„Jah!“ sa grisen.

„Vet du hvad jeg tenker da?“ spurte katten.

grisenoe: trau til grisemat.

„Hm — nei!“ sa grisen.

„Mjo-oh!“ sa katten. „Hvem er det folk plager, så de mest kan forgås?“

„Oss!“ sa grisen og skrubbet og skuret sig mot skigarden.

„Miau!“ sa katten. „Men når andre gjør galt, hvem er det som får li?“

„O-ui!“ sa grisen.

„Ja-ah! Er det ikke for galt. Hvad skal enden bli!“ skrek katten og begynte å gå og gå frem og tilbake som om den hadde fått tannverk.

„Nåh, nåh, nåh, nåh! Rolig! rolig!“ sa grisen,

„Miau!“

sa katten.

Og så satte den sig til å murre og male og syntes det var bedre å leve; for nu hadde den fundet en venn på

Mi-au.

Latter-Ola.

(En historie.)

Det var en gang et par folk, som bodde for sig selv i en liten hytte ved allmannveien.

Disse folk hadde en liten gutt, og den gutten hette Ola.

Nu er det en gang så, at alle folk synes at verden er så full av sorg og elendighet, og det syntes folkene i hytten også.

Latter-Ola.

Men Ola, gutten deres, han syntes at alt var bare moro, han. Aldri gråt han, og lo gjorde han av allting.

Derfor kalte de ham også for Latter-Ola.

Men foreldrene hans var så rent ille ved, fordi de hadde fått en slik bytting til gutt.

Så var det en dag mor hans stod og kokte grøt. Døren stod åpen, og hun glante og glodde efter dem som gikk forbi.

Rett som det var, veltet hun grøtgryten og svidde hendene sine.

„Prh! K, k, k, k, k!“ sa guten og satte i å le.

„Hvad er det du ler av, din

bytting?“ spurte moren, tok tvaren og vilde til å denge gutten med den.

„Jeg ler av det,“ sa Latter-Ola, „at hadde ikke grøten svidd fingrene til mor, så hadde mor svidd grøten til far,“ sa han.

Da vendte mor sig unda og ristet på hodet. „Nei du Ola, du Ola,“ sa hun, hun kunde ikke bare sig for å smile, hun heller.

Om en stund kom far hans inn med nogen økseskaftemner han skulde lage til.

Han satte sig borte ved åren, gav gutten et emne med, og så gav de sig til å spikke og telje alt de orket.

Rett som det var, skar faren en diger flenge i hånden sin, så blodspruten stod.

Da moren fikk se dette, blev hun rent som fra sans og samling.

„Å, Gud trøste oss. Nu renner alt blodet av ham!“ ropte hun og rente både høit og lavt.

„Prh! K, k, k, k, k!“ sa gutten og satte i å le.

„Ler du av det, din bytting!“ sa faren og vilde til å denge gutten, enda blodet rant så det silte.

„Jeg ler av det,“ sa Latter-Ola, „at a mor renner omkring, for det at blodet renner av dig, og så er det blodet som renner av dig, for det at a mor renner omkring,“ sa han.

Da måtte faren smile han også, og så fant moren frem en fille og bandt om såret så blodet stanset.

Men da det vel var gjort, tok hun en diger påk og begynte å denge gutten.

„Jeg skal lære dig å le av mor di jeg,“ sa hun.

„Prh, k, k, k — ha ha ha,“ sa gutten og lo så det sang i stuen.

„Ler du av det du får bank, din bytting?“ sa faren — mens moren holdt på å denge.

„Jeg ler av det,“ sa Latter-Ola, „at jeg skal lære å le av mor mi, og så var det mor mi, som skulde lære å le av mig,“ sa han.

Da slapp moren ham.

Rett som det var, kom futen inn i stuen, alvorlig som en prest, og skulde ta alt det som fantes.

Og faren stod mørk og så ned, og moren satt ved bordet og gråt.

„Jeg gjør bare det som rett er, jeg,“ sa futen og skrev op.

„Prh! K, k, k, k! Ha ha ha ha!“ sa gutten og lo så det svarte i koppen og kar rundt veggene.

„Hvad er det du ler av, din bytting?“ spurte futen og satte øinene kvast i ham.

„Jeg ler av det,“ sa Latter-Ola, „at retten har rett til å ta retten fra den som ingen har,“ sa han.

Da gikk futen.

Men moren og faren satt hele halvtimen enda og jamret og bar sig over hvor sorgelig det var i denne elendige verden.

„Det er ikke verdt å streve,“ sa faren.

„Det er ikke verdt å leve,“ sa moren.

„Prh! K, k, k, k! Ha ha ha ha!“ sa gutten og lo så stuen blev høiere.

„Hvad ler du av, din bytting?“ spurte faren og hyttet til gutten.

„Jeg ler av det,“ sa Latter-Ola, „at I sørger for det at verden er så sorgelig, og så er det verden som er så sorgelig for det at I sørger,“ sa han.

Da så faren på moren, og så gikk de hver til sitt arbeide, gladere enn før.

En tid efter blev Latter-Ola syk, så syk, at han måtte dø. Og faren gikk etter doktoren, og moren satt ved sengen og var så tung til sinns.

Og doktoren kom inn og kjente på gutten, og han ristet på hodet og gikk igjen.

Da gav moren sig til å gråte og bære sig.

„Å, at han skal dø!“ sa hun.

„Og så gild, som han var,“ sa faren.

„Prh! K, k, k, k!“ sa gutten og begynte å le der han lå.

„Hvad ler du av, sôte, vesle sukkerklumpen vår?“ spurte moren.

„Jeg ler av det,“ sa Latter-Ola, „at det er synd, at jeg skal dø som var så gild, og så er jeg blitt så gild nu jeg skal dø,“ sa han, han kunde næsten ikke holde oppe øielokkene sine.

„Å din vesle bytting,“ sa moren så lint og strøk ham og gråt.

Gutten lå en stund still; men rett som det var, begynte det å klukke i ham igjen.

„Hvad ler du av nu igjen da, vesle trøsten vår?“ spurte faren.

Da løftet gutten på øielokkene sine og var så blek, og så på far sin og mor si.

„Jeg ler av det,“ sa han, „at I tror, at en er død når en er død; men det er en ikke,“ sa han — og så sluknet han.

Jens ulv.

Tett ved kirken lå klokkgården. Mørkne, solbrune hus med hvitmalte vinduer på den siden som vendte mot kongeveien, med eldgamle vindskjeve blyvinduer inn mot gårdspllassen. Bakom stod stabburet. Den gamle værhane på klokketårnet bar sig og jamret, efter hvert som den vendte sig mot været; brønnen med sitt solblekte, skjeve lokk svartnet tett der ved; den gamle slitte, jernbeslagne bøtte svang tung av fuktighet hit og dit på den gnigsende brønnstang, hvis ensformige lyd skar og skrek i stillheten. For stille var det støtt på klokkgården; kirken lå nær der ved, og kirkegården med de forfalne trekors og det stive gress på gravene lå like inn på husene, bare med det svarte plankegerde imellem.

Derfor hørtes også all lyd sterkere her på klokkgården enn annensteds. Skvatret en skjære på taket, så skar det som redsel gjennem stillheten; kven grisen som stod innestengt mellom uthusene, kunde en tro der blev begått mord. Og saa stille var det, især i kviltiden, at gikk den svart- og hvitbotete katt over gården, trodde man å høre dens skritt.

*

Han som nu var klokker, hette Jens. Han var svart av hamlet og mager av kropp, hadde en bred, stor munn med sterke, gule tenner og vassblå, slukte øine under mørke, sammenløpende øienbryn. Han gikk lutt og snikende, men svært

fort og hadde det ved sig, at han likesom alltid kom uforvarende over folk. Når han satt mellem mange mennesker, var hans blikk urolig og flakkende, og han talte meget og forstandig om alle de ting som for hånden var; men blev han sittende alene, kom der over hans ansikt en stor sorg, og folk som hadde truffet til å se ham når han vandret for sig selv, fortalte at aldri hadde de sett tungsindigere mann.

Denne Jens klokke var av en ætt, som nylig var vandret inn i bygden. Ingen visste noget videre om ham, og ingen hadde videre lyst til å spørre heller; ti der kunde av og til komme op et uttrykk i hans ansikt, som vilde han ete folk levende op, og da fikk de vassblå øine mest som en rødlig, farlig glans og stod rett på folk lenge.

Jens klokke var ikke gift; han hadde en søster til å stelle for sig og en tjenestgutt til å drive gårdenes bruk. Mange hadde tjent hos klokkeren; men de stanset ikke lenge, for arbeidet var hårdt, og det var en forunderlig gru over gården, så de kjente ille ved.

Så var det en gang at klokkeren nettop hadde byttet tjenestgutt. Den han nu fikk, hette Ola og var fra øvre bygden.

De drev meget sammen Jens klokke og denne Ola, mest med akerbrytning og grøftarbeide, og drengen la da merke til at når husbonden drev med grøftegravingen, kunde han av og til ligge slik i og ta slike tak, at han rent var vill. Og når han så av og til pustet på, eller reiste sig op og så sig omkring, fikk drengen en kjensel, mest som om det var et rivenes dyr som drev på.

Gutten sa ikke noget til nogen; men han gav fra den stund noe akt på husbond, for han syntes dette var underlig.

*

Under klokkergården lå der en seter langt inne på de øde fjell. Til seteren støtte en skogteig, gammel, gresen skog med

gråhvite tørrfuruer øverst i fjellbåndet og vantreven ungskog lengere nede. Her brukte klokkerdrengen å ta tørrved for vinteren. Hugg den om høsten før første snefall og kjørte den hjem på vinterføret. Her holdt elgen til på ferd over fra vestre til østre li; her spilte tiuren solspillet på topp i en eller annen av de mektige tørrfuruer deroppe i fjellstillheten.

En høstdag som klokkerdrengen kom hjem fra seteren og drog benvien over disse øde moer for å sette ut nogen stor-fuglsnarer, traff det sig slik at han blev heftendes med disse snarene til langt på kveld.

Da han endelig var ferdig, stod månen høit på himmelen. Det var klarvær med frost i vente. Måneskinnet lå som en jevn, eventyrlig tone over fjellet; det hvitnet på de mektige tørrfuruer, gråhvitt og fælent som på de dødes ben; de måså-grå hauger bortover lå som graver på en stor kirkegård.

Klokkerdrengen slo et slag nordover for å finne en hjemsti som han visste lå fremme der ved en liten myr. Men rett som han arbeidet sig frem ved denne vesle myren, fikk han fra haugene ovenom høre likesom et underlig ul. Han tverrstanset og tok etter øksen som han bar i bakmesen. Skulde her være ulv monstro? Rett som han stod, fikk han se noget røre sig og komme fort frem over haugene. Det stanset og ulte — og så drog det på igjen. Det gikk i kors og i krok som fulgte det spor; men dyr var det nå ikke likevel, for det gikk høit opreist gjennem lendet.

Klokkerdrengen blev kald der han stod, men kom sig allikevel bakom en unggran, som vokste like ved hjemstien.

Den som ulte, kom fort dragende, og i måneskinnet så han det var en krugget mann med stav i hånd. Kommet frem til myren rettet han sig, mannen, drog vær mest som en hund og ulte. Gikk så fort i vei, like forbi busken der klokker-gutten stod. Men denne blev stående som fjetret; for da han

bakmes: en slags skreppe.

fikk se ham i ansiktet, der han drog forbi, så han at det var Jens klokke, husbonden hans.

Lenge blev han stående, for han torde ikke gå; men til slutt tok han kuten skogleies, benveis, det forteste han orket.

Da han kom hjem om kvelden, var alt stilt.

„Du kjem att sent,“ sa klokkeren; han lå i sengen og våknet, da gutten gikk igjennem stuuen.

„Ja, je vart heftendes,“ svarte gutten, han torde ikke se bort på klokkeren, men gikk bare ende op på ramnen og la sig.

Dagen efter da klokkerdrengen og Jens klokke bar op lo på låven og drengen gikk sist, fikk han se at der satt tørr rensdyrmåså i husuene på klokkeren. Da skjønte han alt. Og fjorten dager etter flyttet han.

Men fra den dag begynte de i bygden å tale om klokkeren sin, og før året var gått hadde han likesom av sig selv fått opnavnet Jens ulv.

Ryktet om at klokkeren var varulv, kom snart presten for øre, men han trodde ikke stort på det. For ved all sin gjerning i Guds hellige hus var Jens klokke så andaktsfull, og ramnen: loftet.

når han leste kirkebønnen fra kordøren, var det slik hengivelse i stemmen, som om han tagg og bad for sig selv alene.

Men så var det en kveld presten skulde op til kirken for å hente Guds ords bok som han hadde glemt etter sig sist han prekte.

Kommet op til klokbergården stakk han innom der for å få kirkenøklene.

Klokkeren var ikke hjemme, men han traff søsteren.

Hun visste intet om kirkenøklene, for de var ikke å finne der de brukte å henge.

Ja, presten tenkte at kanskje klokkeren var i kirken, og drog i vei uten nøklene.

Da han kom frem til kirkeporten, stod den på gløtt med nøklene i. Han gikk inn, men fant ikke folk, gikk ut igjen for å se om klokkeren kanskje var på kirkegården.

Å jo! Som han kom frem til der graven til gamle presten Mandal var, fikk han høre nogen som grov og grov. Og attåt en underlig ynklig lyd, halvt som ul og halvt som gråt. Presten gikk så nær at han fikk spruten av gravjorden rett som det var i ansiktet. Men det som grov hverken hørte eller så.

Da skjønte presten at det var Jens klokker, som var på nattferd. Så satte han sig stille hen i kirkegårdssvalen og ventet.

Om en rid blev det stilt derute, og han hørte nogen komme. Og inn gjennem kirkeporten smøg et underlig dyr, halvt ulv, halvt katt. Da smelte presten kirkeporten igjen, låste og tok nøklene ut. Gikk så sydover til klokbergården og leste hele tiden Fadervår gang på gang. Men da han skulde inn av porten ved klokbergården, snudde han sig og så sig attende mot kirken. Og der så han klokkeren sitte som varulv i kirketårnsluken og mjau og bære sig som en katt.

Presten gikk like inn til søsteren.

„Hvor er bror din?“ spurte han.

„Her er jeg,“ sa klokkeneren, han satt ved bordet og åt kveldsmat og stirret på presten.

Presten blev blek.

„Det var bare kirkenøklene jeg vilde leve,“ sa han og rakte dem frem.

„Takk,“ sa klokkeneren og rakte hånden ut. Men hånden var grå av gravmuld.

„Det er godt jeg vet de er i gode hender,“ sier presten, han ser skarpt på klokkeneren.

„Å, hendene er nå som Gud har skapt dem,“ svarer klokkeneren, og det lyser rødt av de vassblå øine.

Nogen tid efter blev Jens klokker syk, og da måneden vel var gått, skjønte alle at rett nå var det slutt.

Så var det siste dagen. Presten var kommet og satt ved

sengen; Jens ulv lå blek og still. Rett som han lå, skalv han, og øinene stod store på presten.

„Fryser du?“ spurte presten — han drog felden olover bringen. Da gav Jens ulv et ul så uhyggelig stygt og stirret og stirret mot sengefoten.

Og da presten så efter, lå foten bar med klør som av ulv på tærne.

Da slo presten hendene i hop.

„Gud forbarme sig for føtter du har!“ sa han.

„Ja, han må da vel det!“ sa Jens ulv — han stirret rød-øgd på presten.

Samme natten døde han; men siden var det fritt for varulv i dalen.

Underjordsfolk.

Det var en gang en gutt som hette Hans. Verre villstyring fantes ikke i verden; alt skulde han grave i, og i alt skulde han legge nesen sin. Gloøgd var han og hadde slik levendes kjeft, at alt det han så og alt det han sa, blev dobbelt op ogære være. „Den gutten får syn for sagn,“ mente faren.

En dag i slåtten foreldrene hans kom fra jordet for å ete dugurd, stod gutten på hodet i vass-såen fremved døren. Det var såvidt det kvakk i ham, da de fikk ham op.

„Hvad skulde du der?“ skrek faren, han ristet ham så vassregnet stod.

„Se hvad som fantes på botten,“ sa gutten.

En dag på seteren knekket moren en lus.

„Nei, større krøtter skulde du vel aldri ha sett!“ sa gutten.
„Min feld er stor, og din feld er større; men dette blir skinnfeld større både enn din feld og min feld,“ sa han.

„Det er gangjern på gut,“ mente moren.

— Den som vide farer, får mangt å se, og få fór videre enn Hans. Støtt lå han i skog og mark, og jo mere bakvendt han fór, dess gildere syntes han det var.

Så var det en dag om høsten, han var kommet på en led som han aldri før hadde sett. Rett som han går, får han se slikt underlig følge komme ridende frem gjennem skogen. Foran red en konge på en gråblisset hest; belte hadde han på hodet og en diger gullkrone kring livet; bakvendt satt han på hesten og holdt i hestehalen der han red.

Men hesten var større enn kongen.

Efter ham kom en prinsesse på en hvitsalet stut. Maken til jomfru skulde du aldri ha sett! Barn hadde hun på ryggen og var blyg som en brud; bakvendt satt hun på stuten og holdt i stutesvansen der hun red.

Men stuten var større enn hesten.

Efter henne kom en prest på en svartbotet gris. Bok hadde han i munnen og krave kring maven; bakvendt satt han på grisen og holdt i griserumpen der han red.

Men grisen var større enn stuten.

Efter ham kom en klokke på en blåbotet bukk. Briller hadde han på brystet, og aldri sa han amen; bakvendt satt han på bukken og holdt i bukkespelen der han red.

Men bukken var større enn grisen.

Efter ham kom et følge, ustyggetlig stort, på større og større dyr; til slutt kom en tosk, som red på en lus; større tosk skulde du aldri ha sett, og lusen var så stor som et hus. Men alle satt de bakvendt, og alle holdt de i halene på hestene sine.

„God dag,“ sa gutten og brettet på luen til kongen.

„God natt,“ svarte kongen.

Dette syntes gutten var morosam kar, og så slo han sig i følge med kongen.

Da de hadde ridd en stund, stanset følget for å puste på.

„Hvorfor sitter du bak fram på gampen?“ spurte gutten, han stod med hendene på ryggen og smålo av kongen.

„Jo,“ sa kongen.

„Å ri sig fram, men se sig bak
er en kongelig plikt, men en vanskelig sak,“ sa han.

Ja, det mente gutten kongen kunde ha rett i.

„Men hvorfor har du belte kring skallen og ikke kring livet? Det må da vel være bakvendt,“ sa gutten.

„Nei,“ sa kongen.

bukkespelen: halen på bukken.

„Har en overlags vett, kan ens skalle slå sprekk!

Best bruke belte, før vettet er vekk,“ — sa han.

Ja, det mente gutten kongen kunde ha rett i.

„Men krone kring magan — det må da vel være bakvendt
lel, og både synd og skam?“ spurte han.

„Nei,“ sa kongen.

„Fra maten er margin og makten kommen;
derfor skal kongen ha kronen kring vommen,“ — sa han.

Ja, det mente gutten kongen kunde ha rett i.

Så slo han sig i lag med prinsessen.

„Du er vel gift du, enda så blyg du er,“ sa gutten, han
stod og stødde sig på salen og stirret på henne.

„Nei,“ sa prinsessen.

„Barn får vi alle, og jeg har tre,
men en er da vel likegod jomfru for det?“ — sa hun.

Ja, det mente gutten prinsessen kunde ha rett i.

„Men bære barnet på ryggen og ikke ved brystet — det
må da vel være bakvendt,“ sa han.

„Nei,“ sa prinsessen.

„Brudeblyg barm det er halve hyggen,
og derfor skal en mø bære barnet på ryggen,“ — så hun.

Ja, det mente gutten prinsessen kunde ha rett i.

Så slo han sig i lag med presten.

Rett som de red og red, kom de til en underlig port.

Dørstokken var op og dørkarmen ned, og nøklehullet stod
tvers over treet.

„Steng,“ sa presten, for han hadde nøkkelen, og så spratt
porten op. Men innenfor porten var det en underlig dal. Nord
var syd og øst var vest, trærne vokste med rotene op, og solen
var blek som en måne; kirken stod der med spiret ned, og
på himmelen fløt der en sjø.

„Kirken står op og ned,“ sa gutten.

„Nei,“ sa presten.

„Kirken står støtt, og kirken står godt;
 kirken den står, som den støtt har stått,“ — sa han.
 Ja, det mente gutten presten kunde ha rett i.

„Men jamen har den spiret ned, og det bærer jo ende til
 jords,“ sa han.

„Ja,“ sa presten.

„Ende i jorden og skal så gjøre;
 fra jord det kommer, og dit det føre,“ — sa han.
 Ja, det mente gutten presten kunde ha rett i.

„Men boken i munnen, og kragen kring magen, at det er
 bakvendt, er klart som dagen,“ sa han.

„Nei,“ sa presten.

„Boken den sørger for maten til munnen,
 og kragen den sørger for magen i grunnen,“ — sa han.
 Ja, det mente gutten presten kunde ha rett i.
 Så slo han sig i lag med klokkeren.

„Hvorfor i all verden har du brillene på brystet? Det må
 da vel være bakvendt lel,“ sa gutten.

„Nei,“ sa klokkeren.

„I brystet sitter hjertet, og med det skal en se;
 det kan vel ikke kalles så bakvendt det,“ — sa han.
 Nei, det mente gutten klokkeren kunde ha rett i.

„Men hvorfor sier du da aldri amen? Det er da klok-
 kerens kall,“ sa han.

„Jeg sier det samme om alle sammen,
 og det er da jevngodt med ja og amen,“ — sa klokkeren.

Men med det samme klokkeren sa amen, var det borte
 hele følget like fra kongen til tosken, og da gutten skulde se
 efter, var det bare nogen kusopp som vokste opover en vei.

Da blev han følen og la på sprang bent hjem til foreldrene
 sine. Jo fortære han sprang, dess reddere blev han, og jo red-
 dere han blev, dess fortære sprang han; men da han kom inn
 i stuen hvor de satt og åt, var han drivende hvit i synet.

„Nei, nå har jeg sett det verste,“ sa han.

„Hvad for slag?“ sa faren, han snudde sig på stolen og la skjeen.

„Kjære, si det,“ sa moren, hun stod med grøtsleven i hånden.

„Ja, så underlig er det alt,“ sa gutten — han fikk igjen pusten — „at skal jeg fortelle det bakvendt, så blir det rett, og skal jeg fortelle det rett, så blir det bakvendt.“

„Fortell det rett,“ sa faren.

„Nei, fortell det bakvendt,“ sa moren.

„Jo,“ sa gutten; „rett som jeg gikk i skogen, så kom der et følge ridende.“

„Skulde du hørt slikt,“ sa moren.

„Det var underlig,“ sa faren.

„Foran red en konge på en gråblisset hest, og krone hadde han på hodet og belte kring livet, og rette veien satt han på hesten og holdt i bigslet der han red.“

„Nei, skulde du ha hørt no' så rart da!“ sa faren.

„Efter ham red prinsessen på en hvitsalet stut; styggere kvinnfolk skulde du aldri ha sett; jomfru var hun, og enda hadde hun ikke barn!“

„Nei, nå mener jeg,“ sa moren, hun slapp grøtsleven.

„Efter henne kom en prest på en svartbotet gris. Bok hadde han i hånden og krage rundt halsen.“

„Spetakel!“ sa faren.

„Rett som de red, kom de til en underlig port. Dørstokken var nederst og dørkarmen øverst, og nøkklehullet stod langs-efter treet. „Lukk op,“ sa presten, for han hadde nøkkelen.

„Verre og verre,“ skrek moren.

„Og så sprang porten op. Men bakom var slik en underlig dal. Nord var nord, og syd var syd, og solen stod oppe på himmelen. Trærne vokste med toppen op, og elven fløt midt gjennem dalen.“

„Nei, dette går aldri vel,“ sa moren, hun var blek som et lik.

„Midt i dalen stod en kirke med spiret op, og det sa presten var rett, for fra himmelen var vi kommet, og dit skulde vi fare.“

„Nei, det var det verste,“ sa faren, han satt der handfallen på stolen.

„Å, det blir nok verre,“ sa gutten. „For efter presten kom en klokker på en blåbotet bukk, briller hadde han på nesen, og jamen sa han amen!“

„Trøste og hjelpe oss alle sammen,“ sa moren, hun tok sig til bringen.

„Du kan så si,“ sa gutten. „For etter kom et følge så ustyggelig stort på mindre og mindre dyr. Og til slutt kom —“

„Nei, si det ikke,“ sa faren — han datt av stolen.

„Jo, si det da,“ sa moren, hun stod der storøgd og skalv.

„Til slutt kom en tosk som red på en lus, og lusen var ikke større enn så,“ sa gutten.

„Æh!“ skrek moren, hun seg ende ned.

„Ja, dette var det største!“ sa faren.

„Nei, tosken var den største, for han var så stor, så stor, ja større enn du,“ sa gutten.

„Nei makan til gutt,“ sa moren og gråt. „Ja blir ikke du profet, så blir du ingenting,“ sa hun.

„Ja, det er gutt som har fått syn for sagn,“ sa faren; han satt drivende hvit fremved sengestolpen.

Julsrudnissen.

Oppå Julsrud hadde det vært nisse så lenge folk kunde minnes. Og det var det underlige, at flytte vilde han ikke, enda gården blev solgt både til prest og skriver og nytt bygget der det gamle falt ned.

Den første som blev var ham der på Julsrud, var han som åtte gården før gammelpresten kom. Den mannen het Ola, og han var så nidsk at han laget selepute til hesten sin av en gammel utslitt skinnbrok. Men selve hesten var så mager at den så ut som en skinnfeld på en skigard må vite.

Så var det en juledags morgen han Ola Julsrud skulde til kirke, men alt han lette og alt han spurte, så kunde han ikke finne helgebroken sin.

„Å, det er vel kjerringen som har gjemt den,“ tenkte han. For han hadde en kjerring som var likeså nidsk som han selv, kan tenke.

Så tok han på sig hverdagsbroken og drog ned i stallen for å sele på hesten.

Men da han kom dit stod hesten fullt påselet i spiltauet. Kirkeselen hadde den på og den gildeste selepute som nogen kunde drømme om; men da han så bedre efter, så var den laget av helgebroken hans, og av selve broken lå fillene igjen fremved hestebenene.

„Å din rakkar,“ ropte mannen, han skjønte hvem som hadde vært på ferde.

„Å din stakkar,“ sa det borti kroken, og han fikk se øinene og værhårene på en nisse som satt og lo.

Julsrudnissen fikk tak i hestestrigen og hev den innover; med det samme sprakk stallruten, og borte var det alt i hop.

Men den dag måtte Julsruden kjøre til kirken i hverdagsbrok.

Da han kom hjem om kvelden, var det alt blitt skymt, og da han kom bort til stallen med hesten sin, satt der noget grått fremved stalldøren.

Julsrudten tenkte det kunde være han Passop, finnehunden hans, og så sa han:

„Ja, er det du da, bisken!“ Og så knepset han med fingeren og gjorde sig så inderlig blid i røsten.

„Ja, er det du da, nidsken!“ freste det til og borte var det.

Så var det utpå våren en dag, Julsrudkjerringen drev på i fjøset og melket.

Rett som hun satt, fikk hun høre det mjauet og bar sig så sårt innunder fjøsgulvet, og da hun tok op fjøslemmen fikk hun se et helt rede med lodne nisseunger, som lå og veltet om hverandre borti en krok, og bakom lå selve nissemoren og murret og mol.

Kjerringen tok og vilde legge lemmen for, men med det samme kom der en tom melk-ask og en løen labb op bent fremfor benene på henne.

Julsrudkjerringen tok drægrukuen og slo op i asken; men ikke var det melk hun gav. Borte blev det alt i hop. Men rett som hun stod der og gapskrattet fikk hun en skvett bent i synet, og ikke var det melk som skvatt.

Da hun vel hadde flidd sig og båret op melken, gav hun sig til å kjerne, for hun skulle ha smør til helgen. Rett som hun stod der og drog fremved kjernen, begynte den vesle reivungen hennes, som hang og slang i en vugge bak i koven, å skrike mest som en katte skrek.

løen: lodden — drægruku: gjødselspade.

Kjerringen slapp kjernen og drog inn i koven, men der lå ungen ogsov så stilt som svarte natten.

Da kjerringen kom ut til kjernen igjen, var den dørgende full av det som kua gir, men rømme var det ikke.

„Å, ditt nissetroll!“ skrek hun; hun skjønte det var ham som hadde vært fremme.

„Å ditt nidske troll!“ svarte det uti koven.

Kjerringen tok glotangen og drog etter, men hun fikk bare se en grå rumpestubb som smatt ned igjennem kjellerlemmen.

Året etter døde Ola Julsrud. Og kjerringen hans, så nidsk hun var, så vilde hun ha en gild jordferd, må vite. Og så budsendte hun alle dem som var ved god makt i bygden, og det blev et følge så stort at det var rent stygt å se.

Og kjerringen og presten kjørte først i følget.

Men ikke var de vel farne utom bursledet så kom der ut av stabburet den underligste ferd du skulde se for dine levende øine. Alt det som halt og skakt var, alt det som fælt og fant var, og sist gikk en stubbrumpet, gråtuftset nisse og mjauet og bar sig.

Dette følge slo sig med i likferden og fulgte hele veien. Og hver gang de i likferden snudde sig for å se hvem det var som mjauet, var det borte; men når de vendte nesen rette veien var det der igjen.

Slik drev det på like til følget kom innom kirkeplanken. Da ropte det:

„Ola Julsrud! Du har heder av likferden din!“

Og da så alle som i følget var for et ufyse der hadde fulgt Julsruden til jorden; men med det samme begynte det å ringe og borte var det.

*

Hele den vinteren var det ikke fred å få på Julsrud. Fe vilde ikke trives og folk vilde ikke stane. Fjøsjenten flyttet i utid, for støtt var nissen etter henne om kvellen når hun gav

nattforet, og hunden blev så redd at den smøg i hus når natten kom.

Dette blev for hardt for Julsrudkjerringen og så solgte hun gården til selve gammelpresten. Da mente alle, at nu skulde der bli stilt på Julsrud. Og det mente presten med, for han så så vellært og streng ut som Vårherre selv, og så nådig at en stakkar mest kunde kreke i jorden når han kom bortåt. Men en prestefrue hadde han, som var så snild som dagen er lang.

Så var det en lørdagskveld presten satt på kontoret og leste over i den store spørsmålsboken sin. Og rett som han satt blev han så inderlig borg og nådig, og så slo han med knytnevene i selve bibelen og mente på det, at nu måtte dommedag komme over hver og en der i bygden, slik bedrøvelig syndens treldom folk drev med dag og natt både på allmannveien og bortover gårdene.

Men da han snudde sig, fikk han se en nisse sitte i prekestolen så borg og gild, og svartboken hadde han i fanget, og rett som det var slo han i selve svartboken med den løene labben sin, bare så busta føk. Og han var så modig at du skulde vel aldri ha sett slikt.

Da slo presten kors fremfor sig, både ett og to.

„I all verdens rike, hvad er du for en?“ sa han.

„I all verdens rike, hvad er du for en?“ svarte det, og borte var det alt i hop.

Men da presten satte sig i stolen igjen, kjente han sig så underlig mjuk og rar, og ikke syntes han han kjente sig selv igjen, så han visste hvad han var for en. Og så gav han sig til å lete i bibelboken både høit og lavt for å se etter hvad han var for en og da han det vel hadde funnet, stod kaldsvetten i pannen på ham, og han var ikke likere enn at han seg i kne fremved prekestolen og gav sig til å tigge og be, at han som høiere var, vilde hjelpe ham på rake føtter igjen. Men da han syntes han hadde bedt både lenge og vel, snudde han sig, og

da fikk han se den vesle nissen ligge på kne bortved ovnskroken og bære sig ilde og jamre sig, han akkurat som presten gjorde.

Men da blev presten harm. Han spratt ende op og trampet i foten så det sang i stuen.

„Får jeg fred!“ sa han.

„Får jeg fred!“ svarte det så mjukt og sårt, som når barn gråter. Og presten så ikke annet enn et par gloende øine som stirret på ham borte fra mørkeste kroken.

Samme kveld skulde presten kjøre i sognebud til en gammel krok som var ferdig. Det var enda månelyst og brennkulde. Rett som presten kjørte, kjente han han blev så kold, enda han hadde ulveskinnspels og grepvotter. Og da han kom til å se bortpå skyggen som drev og fulgte frem ved veien, fikk han se en liten stubbrumpet nisse, som satt bak på hundsvotten. Men da han snudde sig for å se etter, var det ingen ting. Men rett som han gløtter bort på skyggen igjen, så satt han der, denne nissen. Og slik varte og rakk det helt til han kom hjem om natten.

Men det syntes presten blev verre enn verst; slikt måtte kverkes med makt.

Dagen efter, da det var blitt nissemørkt om kvelden, tok han bibelboken, gikk bent ned i stallen og satte sig til å lese på spreng. Da han var kommet til kong David, stod hesten i spiltauet skumsvett og skalv, og alle ruter var våte. Men presten selv han var like tørr.

„Far vel med kong David,“ sa presten. Så gav han sig til å lese videre igjen, bare så duren stod.

Da han vel var kommet til kong Salomon, sprakk stallruten.

„Farvel med kong Salomon,“ sa presten. Så gav han sig til å lese videre igjen, bare så duren stod. Men hver gang han stanset for å bla om, kom en løen liten labb frem og hjalp ham, og hver gang han snudde sig rundt for å se, var det ingen verdsens ting.

Da presten hadde lest hele det gamle testamente, sprang stalldøren op med ett. Inn stod en underlig gufs så kald, og store stjerner tindret.

Da skjønte presten at nu kom det verste, for i alle kroker så han gloende øine. Så la han i vei med det nye testamente, om det skulde bite bedre.

Men underligere skulde du vel aldri ha hørt! For rett som han leste så svetten rant, hørte han hundre som leste med,

og som han snudde sig og så, satt stallen full av nisser, som åjet og bar sig med labbene ihoplagt og bad så andektig.

Da blev presten kald og slo korsets tegn.

„Vik fra mig, fordømte trollpakk!“ ropte han — han holdt bibelen fremfor sig.

Da blev nissene borte, alle som en, inn og inn i de mørkeste kroker.

„Å-å-å-å-h!“ — sang det så sårt og langt.

Og presten så ikke annet enn hundre gloende øine, som stirret som stjerner i mørket.

Men da han gikk op fra stallen, skalv han som et løv og var hvit som sne.

„I Guds navn, hvad stygt har du sett?“ spurte fruen hans — hun foldet hendene sine.

„Det har jeg sett,“ sa presten, „at de trenger nok prest under jorden også.“

Dagen efter fikk han sott, og tredje natten døde han.

Så fikk de prest under jorden også.

Skriveren og Tassengrå.

Skriveren som kjøpte Julsrudgården da gammelpresten døde var en mann av dem Gammel-Erik hadde bitt merke i. For han hadde vært prokurator før han blev skriver må vite.

Og sa du til ham at øks hadde skaft, så sa han bent nei; for det var skaftet som hadde øks, og rett skal være rett enten det er rett eller ikke.

Så var det en morgen at skriveren skulde bort på stabburet for å telle smørformene sine.

„En,“ sa skriveren og pekte med den lange merskums-pipen sin.

„To,“ sa det opunder slinden.

„To,“ sa skriveren.

„Fire,“ sa det opunder.

„Fem,“ sa skriveren — han kom av.

„Slem,“ sa det opunder slinden.

„Syv,“ sa skriveren — han visste hverken ut eller inn.

„Kjyv,“ sa det opunder.

Da blev skriveren sint.

„Ti,“ sa han, han gjorde sig morsk, må vite.

„Ti sjøl,“ svarte det opunder slinden.

Så begynte skriveren å telle om igjen, men like galt blev det.

Alt han strevde og alt han skrek, så fikk han ikke tall på smørformene sine.

Da han gikk igjen og skulde til å stenge stabburet, var burnøklen borte.

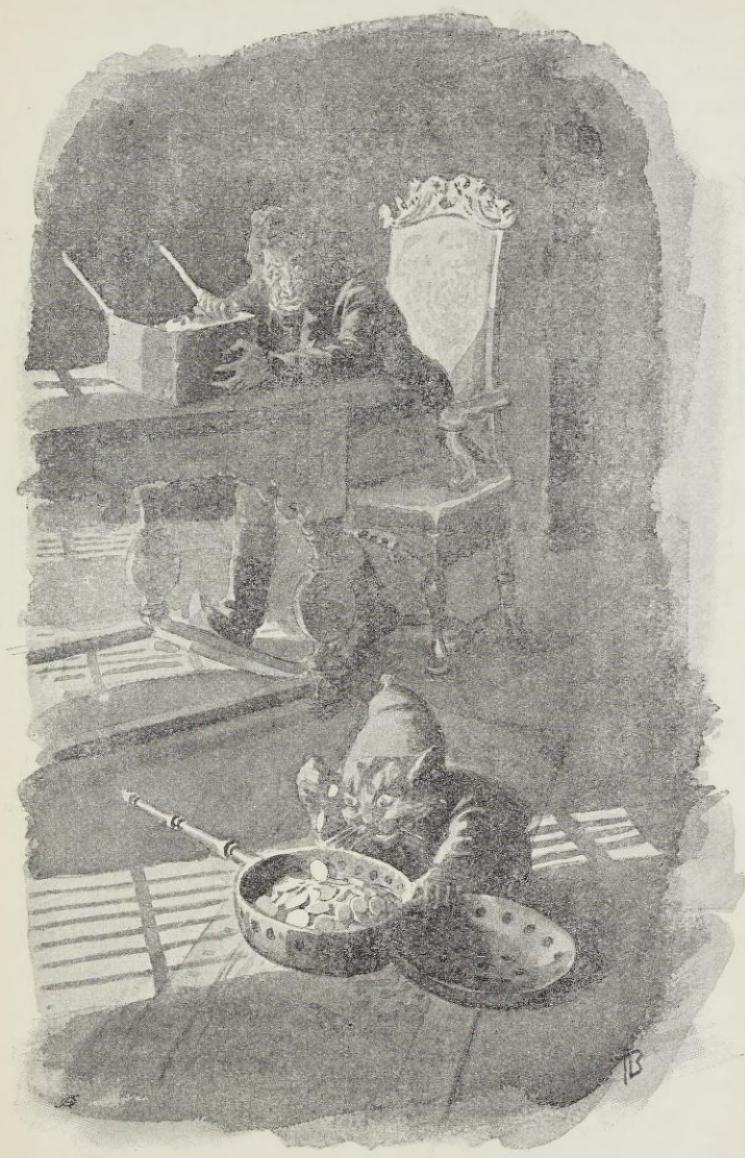
„Nøklehullet har jeg,” sa skriveren, „men nøklen har fanden tatt.“

„Nøklen har jeg, men nøklehullet har fanden tatt,” sa det oppe i matklokketårnet, og da skriveren skulde se til, så hang nøklen og slang i et rep nedover buveggen.

Han til å hoppe og hugge efter nøklen med neven; men det mer han hoppet, det høiere kom nøklen, og tilslutt blev skriveren sittende på stabburtrappen og pese, så det hørtes lang vei, og gråt gjorde han, bare så det silte av ham.

Rett som han satt der og bar sig fikk han høre, at stabburdøren smalt igjen så det klang, og da han skulde se etter, satt nøklen i nøklehullet; men repet hang og slang nedover burveggen.

Skriveren i vei og tok ut nøklen av burdøren og med det samme han gikk nedover stabburtrappen glante han op mot repet, som hang der og slang enda.

„Du kan gjerne henge for mig,“ sa han.

„Du kan gjerne henge for mig,“ sa det oppe i klokketårnet.
En annen gang drev han inne i kammerset sitt og talte pengar av et digert pengeskrin han hadde stående der.

Rett som han satt der og var glad, kjente han sig så underlig nummen over hele kroppen.

„Uff, her må være katt inne,“ sa han og snudde sig for å se.

Men da satt der en diger nisse midt på gulvet og reknet blanke sølvet av et kullfat.

„Det er jeg som eier sølvet!“ skrek skriveren og reiste sig brått.

„Det er sølvet som eier dig,“ sa nissen, og borte var han.

Men da skriveren kom bort til kullfaget, var det fullt av bare jord og småsten.

Efter den dag lurte skriveren med børse på nissen om kveldene.

En kveld fikk han se ham — han satt innunder stallgulvet og åt på et sildehode. Skriveren smelte på, bare så røken gjøv, og da han skulle se til, lå der en grå, stubbrumpet katt så dau som en sild. Og så gammel var den, at den hadde værhår over hele kroppen.

Skriveren var både borg og gild da han gikk op igjen fremme ved husene den dagen; for det er ikke hver dag en får livet av en nisse, må vite.

Men da han kom frem til stalldøren så satt nissen der like god, den, og lo og freste av skriveren.

„Nei, nå vet jeg ikke forskjell på rett og vrangt lenger,“ sa skriveren, han slapp børsen og blev stående og glane.

„Det har du aldri gjort,“ sa nissen.

Vriomvrang.

(En historie).

Det var en gang et par folk som bodde på en gård midt i brede bygden. De hadde fullt op av alt, både buskap på bås, sau i skjul, hest på stall, høne og hund og gris og alt det som godt er. Men noget skal det alltid være, og disse folkene hadde en sønn som rent blev et ordsprog i bygden.

Bad de ham om ett, så gjorde han noget annet, sa nogen ett, fikk han snudd det til noget annet; verre blev han, jo mere han vokk, og til slutt var gutten så vederstyggelig vrang at de kalte ham for Vriomvrang i bygden. Faren og moren gjorde alt som stod i menneskes makt for å få gutten rett som skikkelig folk; men alt var fåfengt, og verre og verre blev han.

Så var det en dag moren holdt på å kjerne smør, og rømmen var nettopp som frakest.

„Få jeg lite da,“ sa Vriomvrang — han stakk hele hånden ned i kjernen og slikket så det suste.

„Vil du la bli, din villstyring, ellers så skal jeg gi dig, jeg,“ sa moren,

„Ja, gi mig da — ellers så kan jeg ikke la bli,“ sa Vriomvrang — han holdt begge hendene frem.

„Nei, nå går det over sig,“ skrek moren.

„Nei, nå går det over sig,“ sa gutten, han kjørte begge hendene ned i kjernen, så rømmen skvatt.

„Å Gud bedre mig!“ sa moren og begynte å gråte.

„Ja, om han enda det gjorde,“ svarte Vriomvrang. Dermed veltet han rømmekjernen og gikk sin vei.

Så var det en gang i våronnen gutten stod og så på at far hans kjørte gjødsel.

„Stå ikke der og kop,“ sa faren. „Gakk sta og spenn for

en hest og kjør gjødsel du som jeg, — en lyt legge sig i, den som bonde skal bli," sa han.

Ja, gutten gikk.

Om en stund fikk faren se en hest og gjødsellass komme dragende bortover jordet, men han så ingen kar som kjørte.

"I all verden, hvad er detta for slag?" sa han og ruslet bortover til lasset for å se. Men da han så vel efter, lå gutten på lasset midt i blanke gjødselen og plystret og stirret op i luften.

"Men du store under, hvad er det du gjør?" skrek faren.

"En får legge sig i, den som bonde skal bli," sa gutten.

Men da begynte faren å jamre og bære sig.

"Hvordan skal det bli folk av dig?" spurte han.

"Ja, når ikke du vet det, så vet ikke jeg det," svarte Vriomvrang.

"Å, du kunde bare gjøre som far din, du, så blev det nok folk av dig," sa moren.

Dagen efter skulde faren stikke en gris, og moren skulde holde blodtrauet.

Da de vel hadde stukket grisen, fikk de høre det skrek så ilt borti grishuset.

De i vei ut for å se hvad som var på ferd, og da de kom til grishuset fikk de se sønnen, som nettop hadde stukket den andre grisen.

"Men kors i all verdens navn, hvad er det du gjør, du da?" sa faren.

"Jeg bare gjør som far min, jeg — så blir det nok folk av mig," svarte Vriomvrang.

Men da skjønte både faren og moren, at denne gutten måtte både til doktor og prest, om han skulle bli som annet folk; men først vilde de nu prøve med skolemesteren.

Ja, så gav de sig i vei en dag til skolestuen, der skolemesteren bodde og spurte om han hadde råd for en vrien gutt.

Jo, det mente skolemesteren han nok hadde, når han bare fikk boken frem og brillene på.

„Hvem var våre første foreldre?“ spurte han og så kvast på gutten.

„De siste,“ svarte Vriomvrang.

„Hvorav vet du det?“ spurte skolemesteren; han visste hverken ut eller inn.

„Jo, de siste skal bli de første og de første de siste,“ sa Vriomvrang.

„Det er rett, så galt det er,“ sa skolemesteren.

„Nei, det er galt så rett det er,“ sa Vriomvrang.

Men da skjønte foreldrene, at her måtte der doktor til om gutten skulde bli rett som annet folk.

Ja, så gav de sig da i vei en dag til doktoren, og spurte om han hadde råd for en vrien gutt.

Jo, det mente doktoren han nok hadde, når han bare fikk god betaling.

„Hvor har du det verst henne?“ spurte han gutten.

„Hjemme,“ svarte Vriomvrang.

„Er det hodet som er vondt?“ spurte doktoren.

„Nei, det er ikke verst,“ svarte gutten.

„Ja, det er det samme,“ sa doktoren. „Her skal du få noget å ta inn; av det skal du ta tre skjeer om dagen, like til du har tatt det ut.“

„Jeg synes doktoren sa jeg skulde ta det inn, jeg,“ sa Vriomvrang.

„Du skal ta skjeene inn, men medisinen ut,“ sa doktoren, han var kokende harm.

„Nei, jeg skal ta medisinen inn og skjeene ut,“ svarte Vriomvrang.

„Det er rett, enda så galt det er,“ sa doktoren.

„Nei, det er galt enda så rett det er,“ sa Vriomvrang.

Dermed så gav faren doktoren en daler for medisinen, og han og moren gikk hjem igjen med gutten.

Fjorten dager etter kom doktoren kjørende innom gården for å se til gutten.

„Hvor er medisinen?“ spurte doktoren.

„Her,“ sa Vriomvrang; han drog hele flasken frem fra skapet.

„Men du skulde jo ta den inn,“ sa doktoren.

„Ja, er den ikke inne nu da?“ spurte gutten.

„Hit med en skje,“ skrek doktoren til moren.

Moren rundt og rundt; men hun fant ingen skje.

„Doktoren sa jeg skulde ta skjeene ut,“ sa Vriomvrang.

Men da skjønte foreldrene, at her måtte der prest til om gutten skulde bli rett som annet folk.

Så drog de da i vei nordover til prestegården der presten bodde, og spurte om han hadde råd for en vrien gutt.

Jo, det mente presten han nok hadde, når han bare fikk formane gutten.

„Du er på gale veier, gutten min,“ sa han og hyttet alvorlig til gutten med pekefingeren.

„Ja, var det ikke det jeg sa?“ sa Vriomvrang.

„Du går like lukt i fordervelsen,“ sa presten; sinnet tok ham.

„Nei, kjære er det her?“ ropte gutten; han så på foreldrene sine.

„Vend om, mens det ennu er tid,“ skrek presten; han var sprutende rød i ansiktet.

Da snudde gutten og sprang.

Men det skjønte foreldrene hans, at der skulde noget annet enn både doktor og prest til, skulde gutten bli rett som annet folk.

Så drog de da i vei til lensmannen og spurte om han ikke skulde ha råd for en vrien gutt.

Jo, det mente lensmannen han nok hadde, når han bare fikk satt på ham håndjernene sine.

„Kjenner du loven?“ spurte lensmannen; han satte øinene kvast i gutten.

„Ja, både låven og stalltrevet,“ svarte Vriomvrang.

Da blev lensmannen sint.

„Hit med hendene!“ skrek han og holdt håndjernene frem.

Gutten fikk tak i hendene til mor sin og holdt dem frem for lensmannen.

„Nei, det var dine hender jeg vilde ha,“ skrek lensmannen.

„Jeg synes du har dine hender før jeg,“ svarte Vriomvrang.
„Mine vil jeg sjøl ha,“ sa han.

„Dine hender er mine det, gutten min,“ sa lensmannen; han var så sint at det sprutet av ham.

„Ja, er mine hender dine, så har du dem jo før da,“ svarte Vriomvrang.

„Vet du ikke at det er mig som setter dig fast?“ skrek lensmannen; han gikk rent fra sansen, så sint var han.

„Jeg synes det er jeg som setter lensmannen fast, jeg,“ svarte Vriomvrang.

„Det er rett, enda så galt det er,“ sa lensmannen.

„Det er galt, enda så rett det er,“ svarte Vriomvrang.

Men da skjønte foreldrene at det nok skulde noget annet til enn både doktor og prest og lensmann, skulde gutten deres bli rett som annet skikkelig folk.

Så drog de til mestermann og spurte om han trodde han visste nogen levendes råd for en vrien gutt.

Jo, det mente mestermann han nok skulde greie, når han bare fikk bakkundet ham og vist ham øksen sin.

„Hendene på ryggen!“ sa mestermann og satte øinene kvast i gutten.

„Jeg trodde hendene satt på armene, jeg,“ sa Vriomvrang.

Da blev mestermann flyvende sint.

„Nu er din siste time kommet,“ skrek han og drog frem øksen sin.

„Ja, er den kommet, så kommer den ikke da,“ svarte Vriomvrang.

„Vet du ikke det, at når jeg hugger hodet av dig, så er du død?“ skrek mestermann; han var så sint at han var blå i ansiktet.

„Ja, det blir ikke nu da, for nu er jeg levende,“ sa Vriomvrang.

„Det er rett, enda så galt det er,“ sa mestermann.

„Det er galt, så rett det er,“ svarte gutten.

Da blev mestermann fra sig selv.

„Nu er du ferdig du også,“ skrek han og løftet øksen mot gutten.

„Ja, er jeg ferdig, så går jeg da,“ sa gutten, og så gikk han.

Men det skjønte foreldrene hans, at der skulle noget annet til enn både doktor og prest og lensmann og mestermann skulle gutten deres bli rett som annet skikkelig folk.

Rett som de gikk hjemover fra mestermannen med gutten og ikke visste sin arme råd, møtte de en jente på veien.

„God kveld,“ sa jenten; hun skottet bort på gutten der hun stod. Og så spurte hun hvad de før i for ærend.

Jo, foreldrene fortalte at de hadde slik en vrien gutt som som aldri vilde si som annet folk sa, og aldri gjøre det annet folk gjorde, og så spurte de jenten om hun visste nogen som hadde råd for slikt. For nu hadde de vært både hos skolemester og doktor og prest og lensmann og mestermann med; men det blev verre og ikke likere med gutten.

Jo, jenten mente hun nok visste råd, når hun bare fikk gjøre som hun vilde.

„Er det du som er vill?“ spurte hun; hun la armen kringom halsen på gutten.

„Det er ikke jeg som er vill; det er jeg som vil,“ svarte Vriomvrang — han kjente sig så underlig vek og begynte så smått å skjelve.

„Hvad er det du vil?“ spurte jenten; hun la kinnet sitt inn til guttens kinn.

„Det du vil,“ svarte gutten — han sa det samme som jenten. Og så tok han henne lint kring livet.

„Du er nok gutten sin, du,“ lo jenten; hun fristet å fri sig.

„Nei, jeg er ikke gutten sin, men gutten din,“ sa Vriomvrang; han slo armene tett omkring og kysset henne bent på munnen.

„Da vil du det som jeg vil,“ sa jenten.

„Nei, da vil du det som jeg vil,“ svarte Vriomvrang; han sa det samme som jenten annen gang.

Men da skjønte foreldrene hans at nu blev det snart folk av Vriomvrang; for nu sa han det samme som annet folk sa, og gjorde det samme som annet folk gjorde.

Så giftet de gutten med jenten.

Da bjørnen før til jords.

(En regle.)

Det var stor sorg i skogen. For bjørnen var død, og det er ikke greit, må vite, å miste landsens fader. Og skogen strødde granbar, og kråker og korp klædde sig i svart, i trærne suste det, i ur og fjellkløfter ulte det sårt; for idag var gravølets dag.

Større likfølge enn det som nu var ute, hadde de ikke sett i manns minne i skogen. Og grevlingen, han som graven grov, mente på det, at gildere lik var det nu heller ikke faret i jorden i hans tid, og han hadde gravet ned mange.

Fra Kivdalen drog de ut, der sørgehuset var, og til stormyra skulde de, der skogen hadde sin store kirkegård.

Og så lang var ferden, at da snuten på elgen som drog liket, kom frem på stormyra, så bjørnebinnen som satt igjen i Kivdalen og gråt, den siste muserumpe bli borte nede i Kivdal-svingen, der skogens kirkevei gikk.

Det var dødsens stillhet da ferden drog frem. Efter liket kom reven, for han var prest i skogen. Efter reven kom ulven og gråt og bar sig, for han var av nærmeste slekten og skulde arve. Efter ulven kom jerven. Han hadde faret over alle fjell for å hedre slekten sin.

Og bakover i følget kom alle skogens dyr, mindre og mindre, og alle hadde de slik sorg og bedrøvelse, fordi bjørnen var død.

„Det er tungt at de beste skal vandre,“ sa reven.

„Den som lærte ham å kjenne, glemmer ham aldri,“ sa elgen.

„Mø! Aldri skal jeg glemme den gangen han tok sig av mig og mine,“ sa kua — hun hadde slått sig til følget hun også.

„Nehehei —“ sa bukken, han gikk der med langt skjegg og spelen ende til værs av skjære bedrøvelsen.

„Og slik familieforsørger som han var,“ sa ulven.

„D'er sant!“ skrek en høk, den fløi og stillet og slo lavt over trærne der følget drog.

„Jeg skjønner ikke hvordan det skal gå, jeg,“ sa haren, den skvatt hit og dit og var rent som forstyrret av sorg.

„Slik støtte han var for oss småfolk — ih ih ih,“ sa hakkespetten.

„Og så rent som han holdt det i skogen! Det var grei skuring det,“ sa grisen — den måtte støtte sig op mot en granlegg i bare bevegelse.

„Ja, det var et tap,“ sa skjæren.

„Å barna! Å barna!“ sa kråken — den satt på en grantopp og strakte hals og bar sig.

„Uhuhu! Jeg kjente det på mig! Uhuhu!“ tutet uglen.

„Å — ja — å ja, den veien skal vi alle dra!“ sa kålmarken — den var med i gravølet, for den hadde tatt mål av kisten.

Men bakerst i følget krabbet en maur. Den var liten og eitrende sint og sa ikke et ord, men tenke gjorde den så det forslo.

Og da bjørnen vel var kommet i jorden, og da reven hadde gjort hvad den skulde ved graven, snudde følget nesen hjemover, og så kom mauren først.

Men som de seg og seg og ikke sa et ord, tok sinnet mauren.

„Gudskjelov!“ sa den.

„Hvad for slag?“ spurte musen, hun gikk bakefter.

„Ingenting,“ sa mauren, den var så sur som syre.

„Ja det samme sier jeg,“ sa musen.

spelen: halen.

„En skal ikke si alt en vet,“ svarte mauren.

„Jeg vet en historie, jeg,“ sier muldvarpen.

„Hoho!“ lo gjøken — den gjemte nebbet.

„Huysch!“ hysjet århanen — den blev rød i toppen av bare undseelse. „O ho ho ho ho—ho!“ lo den.

„Ha ha ha!“ lo skjæren, men tok sig i det.

„Å, en kan nå si hvad en vil, så var han en bra kar,“ knurret skogduen.

„E — mø!“ sa kua og vrengete med øinene. „Mig stjal han en kalv fra — e mø!“ rautet hun.

„Å for en røver!“ sukket reven.

„Uh for et ubest!“ hylte ulven.

„Huff, jeg er så glad han er dau!“ hutret haren og skvatt hit og dit.

„Åh! Åh! Åh! Åh!“ føset grisen og satte avsted i kåte byks hit og dit innover.

Og elgen gjorde et hopp, himmelhøit, og la på sprang så vasspruten stod, og ulvene hylte, revene skrattet, og kråkene skrek, og musene knistret, og det var en jubel i skogen, så alt stod i røk, fordi bjørnen var faret til jords.

Men langveis fra syd kom en flokk grågås farende, og da de fikk se og fikk høre alt det syndige leven i skogen, blev de livende redde — allting gikk i stykker for dem, og de kaklet og kaklet:

„Å du! Nei, nu har jeg aldri hørt maken! Nei maken har jeg aldri hørt! Har du hørt maken? Nei maken —! Og du!“

Og slik kaklet de, så lenge en kunde høre dem nordover.

„Hi, hi, hi!“ lo mauren, han satt igjen alene nede i seter-veien og frydet sig så inderlig at eiteret sprutet av ham.

Men høit oppe i luften steg en ørn i svære ringer for å få se hvad det var for en uro i skogen. Og da den var kommet høit nok op, blev den stående' stille på en flekk av bare forundring. For den syntes den så en maur nede på veien. Og så steg den høiere og høiere for å se bedre.

„Hvad er det?“ skrek den. „Hvad er det?“

Mauren skvatt til, satte sig op og lydde.

„Jeg følger lik,“ sa den.

Sankthansdans.

(En regle.)

Først kom en ørn
som hoppet på to,
så kom en bjørn
som valset og lo —
så kom en so!
Så kom en skjære
med stjerten i være',
så kom to mus
med hele sitt hus —
så kom en pus!
Så kom Per spillemann
så kom e' ku;
så kommer lillemann,
så kommer du!
Så kommer konningen,
så kommer dronningen,
så kommer paven fra Asias land,
alle så svanser de,
alle så danser de
alt hvad de kan.

Så kommer trollene
frem over vollene,
så kommer tussene
frem mellem blussene.
Solen går ned.
Så danser myggene
rundt om i skyggene,
så kommer alle små nisser i flokk;
så kommer halte mor Åse med stokk
— finner dig nok!
Bakefter kommer en enøiet katt;
det tasler og tusler i skog og i kratt;
alle små mus tar benene fatt —
god natt!

Spirrevipp og Spurrevupp.

(En regle.)

„Pipp!“ — det var knitrende koldt på gården.

„Pipp!“ — hun satt alene på takrennen, den søte spurver-ske, og grøsset og så lubben ut i sine unge fjær.

At han ikke kom, Spurrevupp den deilige!

„Pipp!“ — hun skakket på hodet; de sortblanke øine skin-net. Og hun blev slankere i fjæren, der hun satt; ti nu hørte hun den kjente dur av hans snurrende vingeslag, der han kom fra låvegluggen høit over brønnstangen flyvende like dit.

„Drrrrrrr!“ — der slo han sig ned på takrennen.

Hun blev så undselig; nebbet kom så høit, nakken sank så inn, hun satt urørlig med stjerten ende op av bare mathet og glede. Og hennes hjerte banket, så hun kunde kjenne det like inn under vingene.

Han satt først stille og snudde hodet i alle retninger og lot som om han ikke så henne. Så skjerpet han nebbet på den skarpe sne, der istappen begynte. Hoppet så bred og lubben nærmere.

„Gomårrn!“ sa han.

„Pipp!“ sa hun, hun var så betagen. For han var sa vid-underlig svart og varm i brystet.

„Fryser du, Spirrevipp?“ spurte han, han bruste i fjæren.

„Pytt! nei, Spurrevupp,“ svarte hun, hun bruste sig ut hun også. Og så hoppet de tett i følge bortover takrenner til de fant et gammelt frø som de delte.

„Til våren har vi bryllup, Spirre,“ sa han.

„Ja, Spurre,“ svarte hun. Hun la sitt søte hode på skakke og så på ham.

„Hvorr hvorr skal vi bo?“ spurte han.

„Pytt san! her!“ sa hun, „eller der!“ sa hun, hun så over og under takrennen.

„Hist, hist på en kvist,“ sa han og var så spøkefull. Og han nappet henne i halefjæren og holdt fast.

„Pipp, slipp, slipp,“ lo hun. Og så fløi de begge, hun foran over taket, han like etter — ned i den store rogn bakom husveggen.

Der satt de lenge, hver på sin kvist, for her gjaldt det å være forsiktig, så ingen fikk se dem fra kjøkkenvinduet.

„Drrrrrrrrr!“ — En trinn spurvemadam kom tungt surrende fra stalltrevet og satte sig like ved de to unge. Hun var grå i fjæren med hvite stenk av alder, men sortsmusket i brystet og under buken; for hun hadde sine erfarte veier like inne mellom menneskene, både blandt gryter og kopper, både langs murpiper og på svatakene.

De to skottet undselig til hinannen,

„Skam dere! Skam dere! Kjærighet! Kjærighet! Er det likt sig slikt! Vinterstid! Vinterstid!“ Hun tok op igjen og op igjen mest som i skolen, den gamle grå spurvemadam.

„Fy!“ sa hun til slutt og blev sittende aldeles stille. Hun tenkte på sin salig mann, som katten hadde tatt nettopp som han stod brudgom på nysalstrappen en solduftende vårmorgen.

„Drrrrrr! Pipp! — Drrrrrr! Kvitt!“ — Det var to spurver fra nabogården som kom flyvende og slo sig ned, en ung og en gammel.

„Kvitt!“ sa den gamle og hugg sig fast i grenen. „Kvitt, kvitt!“ sa den. Det var lang vei, og den hadde tungt for brysset, gammel og fet som den var.

„Hva' ska' dere! Hva' ska' dere?“ spurte den grå spurvemadam.

„Bare hilse, bare hilse — kvitt!“ svarte hun fra nabogården, hun fikk ånden igjen.

„Ikke verre?“ sa den gamle madam, hun ristet sine grå fjær og gned sig under buken med nebbet, men var igrunnen forarget; for hun visste om et nek som vilde komme op idag på låvebrostangen.

Hun flyttet sig litt på grenen, hun floi høiere op, men lot som ingenting, enda hun herfra kunde se at det alt gulnet på stangen ved låven; så satt hun bom stille i mange minutter.

„Vakkert vær,“ sa nabomadammen.

„Ja det er, ja det er,“ svarte hun der oppe.

„Igår også, også igår,“ svarte hun der nede.

„Ja igår også, også igår,“ svarte hun deroppe.

„Far vel, liten tid,“ sa hun, og så floi hun.

Men så gammel en spurv hun var, kunde hun ikke bare sig for å flyve beneste veien, som et tungt snurrende nøste

bortover, og efter fløi de andre, alle i hop; for der hvor hun fløi var det gjerne mat å finne.

Og før hun visste ordet av, hadde hun dem alle efter sig i neket.

Og alle andre gårdenes spurver, som hørte den store dirr av flukt mot låven, kom dragende en etter en, så snart stod hele neket på låvebrostangen i et eneste larmende mylder av grå-brune, levende nøster og klatter, som slo med vinger og hugg med nebb og lo og skjente og sloss og holdt leven.

„Mitt, mitt!“ sa madammen, hun satt i korn til halsen, hugg og svelget.

„Vårt, vårt!“ sa ungdommen omkring.

„Her, her!“ sa Spurrevupp, han satt i en krok tett innved stangen med sin kjæreste og hadde det deilig.

„Fikk, fikk!“ svarte hun, hun knepret med nebbet og lukket nesten de unge, forelskede øine.

„Nei, her skal de se!“ sa en.

„Å du verden!“ sa en annen.

„Vekk der!“ sa en tredje.

„La mig være, la mig være!“ sa den fjerde.

„Det er vårt!“

„Nei, mitt!“

„Nei, vårsesses!“

„Ikke deresesses!“

„Å du herlige verden!“

„Slipp, slipp! Gi mig det, gi mig det!“

„Pytt, det kan ikke nytte!“

„Verre og verre! Larv, larv.“

„Mitt!“

„Ditt!“

„Nei, mitt!“

„Her, der, så er vi kvitt! Bi litt!“

„Her er mene, her er mene!“

„Der er flere! Der er flere!“

„Nei, vet dere hva', vet de hva', vet du hva'!“

„Kvitt!“ sa madammen — hun satt så trinn som en pølse midt i neket.

Med det samme smalt fjøsdøren igjen og Oline budeie kom ut.

Durrrrrrrrrr! — Pitt, kvitt, titt! Som en stor surrende sky fløi spurveflokken op og drog til alle verdens kanter.

Og da katten som kom fra fjøset, nådde låvebroen op, var ikke en eneste en å se. Den så op til neket lenge, gikk så med langsomme skritt ned igjen, smøg inn i låven og satte sig der ved et musehull for å lure.

„Spirre!“

„Ja, Spurre!“

„Gullet mitt!“

„Pitt — ja ditt!“

Det var såvidt det hørtes som en fin vinterlig tone der opp fra neket øverst i den lune vrå innved stangen.

Det var Spirrevipp og Spurrevupp som hadde glemt å flyve. For de drømte om vår og kjærlighet.

Marit.

Jeg husker det så grant som om det var idag — enda jeg den gang ikke var mer enn fem år gammel.

Borte ved prestegårdssvalen stod jeg fortapt og stirret med luen bak på nakken og tommelfingeren i munnen.

Slikt hadde jeg aldri sett før!

Midt på gården stod en stor, rar vogn, — „kalosjevogn“ hadde Ola Styggpåjord kalt den — og i stallen hadde der kommet to brune, fremmede hester.

Men inne i selve stuen var der fullt av folk, fine barn med pene byklær, en stor mann med langt skjegg og grov røst, som hørtes enda døren var lukket, og en liten tynn frue som så bedrøvet ut.

De drakk ripsvin og spiste både goro og fattigmannsbakkels derinne i stuen, men vi barn fik ikke lov til å komme inn, for vi var ikke pent nok klædd; og de fremmede skulde reise videre, så snart hestene hadde hvilt.

Rett som jeg står og stirrer, kjenner jeg et tak om mitt hode og et par varme, gode hender over mine øine.

Det var fremmede hender og et fremmed, mildt åndedrett.

„Å, det er bare dig som følger med dem,“ sa jeg.

Hun slapp ikke.

„Du med det rare forklæet vel!“

Da løftet hun mig op i fanget og så på mig med de dype, blå øine.

„Marit“, sa hun lavt og varmt.

Og så lo hun, slik en lun, trygg latter, og to dype smilehuller kom frem.

„Hvad heter du da?“ spurte hun.

Jeg svarte ikke, jeg måtte bare stirre på henne.

„Min venn heter du,“ sa hun og böide sitt hode så hennes panne rørte min.

Med det samme kom mor ut.

„Har du alt begynt?“ spurte hun og smilte.

„Ja, jeg er nok ikke lenge om det,“ svarte Marit, hun holdt mig fast i fang.

„Du har da fått fatt på den viltreste også,“ sier mor og går inn igjen.

Marit svarte ikke, lo bare på sin gode måte og svingte rundt med mig.

Jeg tok tak om halsen hennes for å holde mig fast, og slik bar hun mig bortover.

Dette var mitt første møte med Marit, og fra samme stund var der et forbund mellom oss to så inderlig og en kjærighet så sterk at den varer ennu, skjønt hun for lengst er død ifra mig.

*

Hun var fra fjelltraktene inne på Røros-kanten og kom til oss fra presten S . . ., som hun fulgte på veien nedover da han skulle reise til et større og bedre prestekall sydpå.

Og da de to brune hester stod forspent igjen og alle satt i vognen, stod hun der blek, Marit, med min hånd i sin og stirret på barna som reiste, og fruen nikket så blidt for siste gang, og barna satt tause og visste ikke hvad de skulle si, men presten tok tømmene og kunde ikke få et ord frem.

„Far vel, far vel,“ mumlet han og kjørte til.

Hestene tok et rykk, der blev nikket og viftet på ny, og vognen svingte hurtig ut av gården.

„Marit,“ sa mor og tok henne om skuldrene, der hun stod ensom. „Vi får stelle det så godt vi kan,“ la hun hviskende til.

„Ja, je ska' freste,“ svarte Marit og så trofast på henne. Så fulgte vi mor inn.

*

Inne i lillestuene, samme stue hvor jeg blev født, hadde Marit og vi barn vårt tilhold. Der satt hun ved vinduet og kardet og spant og fortalte om verden viden omkring. Om Røros-gruber med de dype, farlige ganger, om nordmanns-karene som kom kjørende med kull fra Tynset og Tolga, Kvikne og Ålen i de strenge vinternetter under nordlys og knistrende kulde, tyve, tredve lass om gangen; om finn og om ren, tusen dyr over alle vider, så langt ens syn kunde se.

Og når det var fortalt, kom bøker frem, gamle og grå med billede inni, bleknende farver og underlig lukt av gammelt, innestengt morkent papir.

Og så måtte vi da fortelle.

Men da vi kom i trette og røk i hop, så lo hun så lunt og så bare på oss.

„Skjøte på tålmo', nå blir det for stutt,“ sa hun.

Kokte vårt blod over, sterke og viltre som vi var, og hørte vi ikke på hennes dempede ord, reiste hun sig ganske stilt, la arbeidet fra sig, tok tørklæet på, gikk og kom ikke igjen.

Og når hun vel hadde gått, blev det så underlig lummert i stuene. Vi satt og så på hverandre, rádville; det blev stillere og stillere og til slutt så tungt å puste.

Hun fortalte det ikke, hverken til mor eller far, det visste vi; men kanskje hun satt for sig selv alene ensteds og gråt; for det hadde hendt; eller kanskje hun holdt på å legge i hop klærne sine for å reise!

Og rett som det var, smøg èn sig sakte ut for å lete, så nordmanns-karene: karer fra de nordre bygder i Østerdalene.

én til, og før vi visste ordet av, stod vi alle rundt omkring henne borte i en krok, ute på gangen eller ute på gården, og hun snakket til oss og strøk oss over håret, men nevnte aldri noget om det som nyss hadde hendt.

Så falt der et skjemtsomt tilgivelsens ord, og vill av glede var hele flokken over henne og drog henne med.

Når så far møtte toget, nikket han lyst:

„Nå gutter! Riv henne ikke ihjel,“ sa han.

„Å, en får tråtte,“ svarte hun da gjerne og lo, så de dype, betagende smilhuller syntes.

*

Da Marit hadde vært i tre år på prestegården, blev jeg en vinter heftig syk. Doktoren blev hentet, og han forklarte at jeg hadde den trondhjemske halsesyke, som gikk over alle bygder på de tider.

Jeg hørte gjennem feberen at mor spørte om det var farlig.

„Kan bli,“ svarte doktoren.

„Men smittsomt er det under alle omstendigheter,“ la han til.

Og så blev det bestemt at jeg skulde legges på nysalen alene, langt borte fra de andre.

Jeg reiste mig op i sengen i redsel.

Nysalen! Der hvor den druknede mann hadde stått lik! Der hvor det bar sig og stønnet om kveldene! Der hvor bare bispen torde ligge, han, som var så godt kjent med Gud!

Og jeg gråt og bad for mig!

Da kom Marit bort til sengen.

„Du kan da skjonne, vi ikke er redde, du og jeg!“ sa hun.

Du og jeg! Det sank som fred over mig! *Det* hadde jeg ikke tenkt på.

Jeg lå en liten stund stille.

„Men da skal du aldri gå ifra mig!“ sa jeg.

tråtte: holde ut.

„Nei var det likt sig.“

„Og være hos mig hele, hele tiden? — Du skal love mig det, hører du!“

Marit stod og så på mig med sine dype, trofaste øine.

„Det kan je låvå dig trygt,“ sa hun.

Mor og doktoren vekslet et hurtig blikk.

„Det kan være hele tre uker det, Marit,“ sier doktoren.

„Je har hørd så,“ svarer hun.

„Det kan bli farlig for dig også.“

„Ja det er vel så det.“ Hun la puten bedre under hodet mitt og satte sig ved sengegjerdet.

Mor og doktoren så igjen på hinanden. „Marit er Marit,“ hvisket mor.

Doktoren vendte sig hurtig og gikk.

Men da Marit og jeg blev alene, stønnet jeg gjennem feberheten:

„Og så skal du være hos mig hele, hele tiden!“

Hun strøk mig over håret. „Je har låvå dig det,“ sa hun.

Og hun blev hos mig hele tiden. I de tre uker sykdommen varte, satte hun ikke sin fot utenfor sykeværelset på nysalen.

Jeg minnes ikke annet fra denne tid med dens feberdrømmer og smerter enn Marits bleke, velsignede ansikt, som alltid var der ved dag og natt, gav smerten lindring, strøk uroen bort, bragte sovn i de lange nattetimer og eventyrglans over de lange dager, da bedringen endelig kom.

Ofte siden, når sorg har rammet eller livet har gått mig imot, har jeg brukt å drømme fars og mors billeder frem for å kjenne mig sammen med gode mennesker; men bakom dem, i sterkt lys stiger uvilkårlig Marits ansikt frem med det gode smil og de dype, tro øine. Det er minnet fra hine dager.

Treukersdagen etterat jeg var blitt syk, gikk der bortover veien ved prestegården to bleke mennesker, øre og betatte av den sterke solfylte vinterluft.

Det var Marit og jeg som var ute første gang etter sykdommen.

Borte ved havesvingen møtte vi far.

„Nå endelig!“ sa han, stanset og så på oss.

„Ja, vi vart klene lenge vi; men nå står det tel liv,“ svarte Marit og lo sin lyse dempede latter.

*

Hverken jeg eller Marit bar merker lenge etter vinterens tunge uker. Da sommervarmen kom i været, var jeg den viltreste i leken som før, og Marit gikk der som sundheten selv, fast og frisk, med det fine unge ansikt, det store mørke hår flettet i tykke fletninger under tørklæet og holdning som en dronning.

Og så gikk dagene som eventyr. Snart plukket vi harelabb, både hvit og lyserød på de varme, bare hauger borte ved smien, snart drev vi langs skigarden i stekende solskinn og bandt kranse av blomstermylderet i det høie, yrt duftende gress, mens humler surret og mygg sang, snart satt vi nede ved elven i skumringen og så fisken slå, mens Marit nynnet underlige, fremmede sanger fra fjerne bygder som vi ikke kjente.

„Hvor gammel er du, Marit?“ brukte vi ofte å spørre når vi klengte på henne og hun i spøkende ord mente vi måtte være „andektige“ mot mor vår.

„Skjøt på!“ svarte hun da gjerne og lo så inderlig godt; men hvor gammel hun var, fortalte hun aldri, og ikke vilde nogen ha trodd henne heller om hun hadde fortalt det.

Vi barn gjorde nu imidlertid den utregning at hun kunde leve forferdelig lenge, og da var det jo ingen fare.

Men så hendte der en dag noget som blev en av mine barnårs heftigste sorger.

Marit gikk hen og forlovet sig. — Ordentlig med ring og alt!

Og en fremmed mann fra den bygd der hun hadde hjemme, skjøt på: gjett.

satt dagstøtt ute i drengestuen, talte med henne når hun bar inn ved, og tok far vel med henne borte ved skigarden.

Det skar mig i hjertet med en ukjent smerte; jeg gikk for mig selv og sørget, og jeg kjente mig syk over hele kroppen.

En dag traff hun mig slik, tok mig tett inntil sig og spurte hvad som feilte.

Jeg gjorde først motstand, såret og syk; men så fikk den gamle kjærighet overtak, og så brast det ut:

„Du vil gifte dig fra mig,“ storhulket jeg.

For det hadde jeg lovt mig selv da jeg første gang for alvor tenkte på å gifte mig — jeg var den gang syyv år gammel — at med Marit skulde det bli og med ingen annen.

Marit var blitt svært alvorlig. Hun stod og strøk mig ned-

over hodet gang på gang, og stirret hen. Hun vilde til å si noget, men kom sig ikke til.

Så vendte hun sig langsomt bort og gikk.

Nogen dager efter reiste den fremmede mann, og nu gikk jeg som i en feber og drømte at Marit ikke vilde gifte sig allikevel.

Men så en dag fortalte mor oss, at det var bestemt hun skulde nordover til høsten og gifte sig og aldri mer komme tilbake.

Fra den stund var alt som dødt. Det var ingen glede lenger i lekhuset under trappen, hvor alle de forgylte brott av fine kopper og krus lå. Det var ingen moro mer å rive farve av rød mursten og male på kvernen, som vi bygde nord ved bekken, og i høiet på høitrevet hoppet jeg aldri mere. Jeg gikk bare bakom läven eller nede på jordene alene, alene og tenkte på Marit som vilde reise.

Den tunge dag kom.

Utenfor svalen stod Storblakken forspent for kjerren. Den kjente rødmalte klædeskiste med de hvite snirklede navnebokstaver var bundet bakpå, og Marit kom blek og forgrått ut fra gangen med sitt sorte helligdagstørklæ om hodet.

Hun hadde tatt avskjed med far og mor og begge de små brødrene mine; nu så hun sig om etter mig, for jeg hadde ikke vært inne.

„Kjære hvor er gutten blit av!“ undret mor, hun gikk ut i kjøkkenet for å se, men kom straks tilbake.

Ingen hadde sett mig der.

Så ropte hun. Der kom ingen.

Far gikk ut i drengestuen og kom igjen. Derfra bort til vedskålen, ropte ut over jordet — og kom igjen.

„Vi får hilse fra dig,“ sa mor.

„Nei det går aldri for sig“, hadde Marit svart svært alvorlig.

Dermed hadde hun gitt sig til å lete selv. Først på alle de steder hun visste jeg holdt av. Senere overalt hvor der kunde være fare.

Endelig som efter en fin sjelens innskydelse — oppe på nysalen.

Og der fant hun mig.

Dit, til sykeværelset fra i vinter, hadde jeg listet mig tross redselen for de øde rum, og der på gulvet, lå jeg, bortsovnet fra all verdens fortidlige sorg.

Jeg våknet ved å kjenne Marit kysse mig gang på gang, mens tårer dryppet. Hun hadde løftet mig op, og nu slo jeg armene fast om halsen på henne.

Slik bar hun mig ned.

„Kjære var han der!“ utbrøt mor grepet, hun forstod med ett dybden av dette barnlige forhold og så halvt spørrende bort på far. Så gikk hun bort for å ta mig.

Da bøide Marit hodet ned mot mors skulder.

„Je er it' god for å rese,“ hvisket hun og brast i gråt.

De andre stod undrende omkring.

„Marit, kjære Marit,“ mumlet mor og strøk henne nedover kinnet, rådvill, beveget.

Og da jeg snudde hodet, fikk jeg se far stå på nogen avstand, stirre på oss og gni sig i hendene, så de hvitnet, hvad han alltid brukte når noget grep ham sterkt.

Så hostet han, denne trykkende hoste når noget vanskelig skal sies.

„Mor,“ sa han halvhøit.

Hun gjorde sig sakte løs og gikk bort til ham. Marit satte mig ned og blev stående og se ned på min hånd, som hun strøk og strøk.

Far og mor talte en stund sakte sammen, han forklarte og hun spurte. Så vendte mor sig endelig. „Ja, det måtte kunde gå an,“ sa hun halvhøit og kom langsomt bort til oss.

Marit så op, mykt, skamfullt, som hun skulde be om forladelse.
„Enn om dere kunde bo på nysalen?“ sa mor høit.

Marits ansikt lyste op, sterkt. „Kunde det gå for sig?“ spurte hun.

„Ja, det fikk gå an, Marit,“ sa mor.

„Å nei, herregud da!“ sa Marit, gikk bort og tok mor i hånden.

Men da brøt også jubelen løs hos oss barn!

Fra mor bort til Marit, fra henne til far, så på fire bortover bakken: „Ha, ha, ha!“ — så opover stigen og ned igjen inntil far smilende ropte:

„Nå, nå, nå, gutter!“

Men alle gårdenes folk stod fornøide og så på. Ja selv Tull-Erik stanset huggingen borte ved skålen.

„Det er best je snur, je da,“ sier Ola Styggpåjord lunt, han tar tømmene og smatter på Blakken.

„Ja skulde du sett slikt da,“ sier Marit og ler med den gamle gode latter.

Så ser hun på mor og følger lasset for å få klædeskisten sin av igjen.

*

Mange år har gått siden den dag.

Marit og hennes mann hadde flyttet fra nysalen til en liten stue som lå på prestegårdens grunn ved allmannveien en halv-fjerding borte. Og jeg hadde byttet barneleken og barnedrømmene med livet i den larmende by, hvor jeg var sendt inn for å gå på skole.

Men om kveldene når jeg satt alene og leste, kunde jeg ofte synes jeg så Marit stå gråtende ved prestegårdsgrenden og si:

„Du glømmer fuill bort mig!“

Og når jeg fikk noget godt innsendt på værelset om kvelden, stod alltid honningkakebiten med den underlige smak av Marits

rene skuffer for mig som det beste i verden. For den kom selv-sagt frem hver gang jeg gjennem de lange år besøkte henne i den lille stue ved veien, og det gikk ofte på.

*

Det var en sval julinatt på morgensiden, at jeg nådde frem til den første ferie.

Fra Storsjøen og op til prestegården de to siste mil gikk jeg, i følge med et par lass-kjørere, kjente bygdefolk.

Duggen lå grå over engene, skogen stod lun og sovntung langs de øde veier. Bygden lå og sov i demringen, og fuglene hadde ennå ikke begynt.

Krasningen av hjulene hørtes langt og lydt, og våre stemmer klang så underlig våkent i nattstilheten.

Hvor alt var blitt smått og vemodig på det ene år! Skigar-dene var avfeldige og lave; jeg syntes jeg kunde skreve over dem. Og husene med de fattige gresstak! Jeg syntes jeg kunde nå mønet med hånden.

Nu kom vi forbi Bårdteigen, hvor jeg plukket bringebær mellom steinrøisene langs Rødbekken i gamle dager. Lite som en dukkestue lå jordet der, og det som før hadde vært så uover-kommelig stort!

Jo, jeg kjente den sterke lukt av hegg borte ved ledet, og den ville ripsbusken stod der visst ennå tett ved elvekanten!

Der lå Marits lille stue i bakkehellingen til venstre. Jeg kjente det trangt for pusten, da jeg gikk forbi. For gjennem brever fra mor hadde jeg hørt at Marit hadde vært dårlig hele våren utover.

Da vi hadde gått en stund, spurte jeg dem jeg fulgte, hvordan det stod til med Marit.

„Å, det er nok på det siste,“ svarte den ene. Det før som et kjølig støt igjennem mig.

„På det siste!“ gjentok jeg brutt.

„Ja, det ska nok itte være langt igjen.“

Jeg fikk ikke frem et ord mere. Bare gikk og gikk, så de andre måtte slå på hestene for å holde følge. Ved den lille bakke i havesvingen sa jeg takk for følget, fikk min ransel av lasset, gikk frem til grinden og løftet den slitte krok.

Så åpnet jeg stille porten, som stod på klem, gikk varsomt opover trappene, snublet i de for små trin, famlet langs det kjente rekksverk — og kom inn til mor.

*

Fire timer senere stod jeg ved Marits stue med hånden på klinken, ør av nattens gang.

De talte derinne. En spesial, syk stemme med hyppig stans som av tretthet — og innimellem de korte, dempede svar av en mannsrøst og lyden av trin som gikk til og fra.

Jeg løftet varsomt klinken og kom inn.

Der lå hun med et fremmed uttrykk i de store øine og det mørke hår løst utover.

Øienbrynene var trukket sammen av smerte, og munnen satt smal og stram i det magre ansikt.

Mannen stod borte ved dreierbenken med noget arbeide.

Jeg vekslet blikk med ham, nikket stilt, da han la fra sig for å hilse, og gikk så langsomt bort til sengen.

Hun stirret først på mig, fremmed, uten forståelse —; da klarnet det op, drivende hvitt, i hennes ansikt, og jeg kjente hennes øine igjen.

„Å nei herregud da!“ mumlet hun og vætte de tørre leber med tungen.

Da måtte jeg i kne.

Hennes hånd kom famlende bort på min skulder.

„Gud velsigne dig da,“ sa hun. Ordene døde hen.

Jeg fikk tak i hånden uten å se op og blev liggende slik. Og fred sank som skygger over stuen.

Om en stund tok hun hånden til sig igjen. Så sa hun lavt og anstrengt:

„Du skulde ikke komme nå! Jeg er blitt så altfor dårlin.“

Jeg så op.

„Skal du dø nu da Marit?“

„Ja, je skal nok det.“

Jeg tok hånden for ansiktet og bet tennene sammen for ikke å gråte.

Hun skjønte det, fikk lint tak i den ene etter den annen av mine fingrer og drog hånden vekk.

„Du får ikke gråte,“ sa hun.

Jeg så op på henne. „Det er så vondt dette, Marit,“ hvisket jeg.

Hun lå en stund og stirret. De store, svømmende øine så fjernet hen. „Å nei,“ sa hun sakte.

Det blev atter stilt.

Mannen borte ved dreierbenken drog et dypt, skjelvende pust. Så satte jeg mig op på stolen ved siden av sengen.

Som jeg satt der, begynte Marit å se sig om — med bekymrede øine.

„Slik som her ser ut da,“ sa hun.

Jeg strøk henne over håret. „Nei, nei da,“ sa jeg. Hun forsøkte å smile.

„Og litt traktering skulde du vel ha også,“ hvisket hun. „Du får se etter du,“ sa hun til mannen.

Jeg måtte vende mig bort og gå hen til vinduet. At hun tenkte på dette, tok mig næsten mer enn alt.

Jeg hørte de to snakke, hørte ham gå og lete frem, og så om en stund kom han bort til bordet med et lite brett. Det var vin av mors i et glass med trestett og en liten tørket gammel honningkakebit.

„Det blir ikke rar traktering,“ sa han og satte brettet ned. Men med ett grep erindringen ham; han gav en kort, underlig,

hikstende hulk, som straks stanset, vendte sig og gikk bort til dreierbenken igjen.

Jeg kunde intet smake, men den vesle honningkakebiten stakk jeg til mig. „Den tar jeg,“ mumlet jeg med gråten i halsen. Og jeg skammer mig ikke over det: jeg har dens smuldrende smuler ennu.

Fjorten dager etter døde Marit, en natt, så jeg ikke fikk være der.

Hun blev begravd i vår familiegrav tett ved siden av lille Johannes. Gamle Blakken drog likkeren, den samme kjerre som stod forspent den dag Marit skulde reise fra oss, men ikke orket.

Straks hun var kommet i jorden, reiste jeg til en gammel venn, som aldri hadde sviktet i nogen sorg, det svale store høifjell.

Ulveslaget.

I øvre Rendalens prestegård stod der i presten Storms tid et høit gjerde av opreist gardstaur rundt hundehuset ved drengestuen. Dette gjerdet kom op, efterat ulven en forrykende uværsnatt innunder jul hadde revet ihjel bandhunden like utenfor drengestudøren og satt til skogs med den.

Ennu i min fars tid stod det gamle hundehus der; men efter gjerdet var der bare merker igjen og far tenkte aldri på å få det op igjen, for det hadde vært nokså fredelig for ulv i bygden i flere år.

I prestegården hadde vi to hunder, Ajaks og Hektor.

Ajaks var en almindelig harehund, sort- og hvitsalet og heller liten enn stor. Den var det viltreste dyr jeg har kjent, alltid oplagt og alltid leken. En sten som blev kastet, eller en fille som blev slengt, var nok til å få den i villeste jubel. I kåte sprett og overgivne glefs før den gården rundt, og vi smågutter etter.

Med hodet mellom labbene og øinene lysende av skøieraktighet lå den og ventet til vi kom, og da vi så skulde få tak i den, bar det avsted i behendige skvett hit og dit, inn under i stabburet, ut under låven, bortover jordene, til vi hesblesende kastet os ende ned og ikke orket mere. Da kom den styrtende, tok tak i bukseben eller trøieermier og veltet sig overgivent mellom oss. Og ikke et glefs og ikke et knurr hvor hårdhendte vi enn var.

Ajaks var en slagsbror på sin hals. Der kom ikke en hund, stor eller liten, gående etter veien uten at Ajaks røk på den. Ofte fikk den bank, men oftere vant den; ti den var så lynsnar i vendingen, så skarpbitt i kjeften, så uopslitelig pågående og så ubendig modig, at den som oftest blev mester tilslutt. Og hvor det riktig knep, kom gjerne Hektor til og knurret, og dermed var saken avgjort.

Hektor var en stor bernhardiner og av det langhårede slaget, gulhvit med brandete flekker. Av oss barn tålte den alt, blev ridd på og kjørt med og fulgte oss som en skygge. Når fremmedfolk kom til gårds, meldte den gjerne fra med et par grove glefs, men tok forøvrig saken med stor ro og lot Ajaks besørge musikken. Mindre hunder bet den aldri, og større hunder fantes der ikke i mange mils omkrets. For Ajaks næret den et trofast og tålmodig vennskap, og om nettene lå gjerne Ajaks i det gamle hundehus og Hektor utenfor.

*

Så var det en iskold, stjernekla vinterkveld i februar 1858. Opp i Bergslibakken nordenfor prestegården drev vi smågutter på med våre kjelker som vanlig, med toppluen nedover ørene og de spekte grepvotter på hendene. Sneen gnistret under helene når vi gikk oپover bakken, og skrek under stålstengene på kjelen når vi satte nedover. Månelyset kastet skarpe eventyrskygger på den blålige sne, og Hektor og Ajaks som stadig fulgte, så fremmede ut i det mystiske skjær. Nede fra vedskålen i prestegården skar lyset fra furuspikstabben rødt og varmt igjen nem; huggene som falt, gav den trygghet som folks nærhet alltid gir, men ellers var kniksen av et enkelt lass som kom kjørende, eller smellet av en dør som slo igjen langt borte, det eneste som hørtes i den snetunge vinterstillehet.

Med ett tar min bror mig i armen og stanser.

spekte: frosne

„Hør,“ sier han.

Og fra skogsnaret oppe i grova høres et langt, sultent ul, syngende ut i stillheten. Det svarer fra en haug lenger borte og om en liten stund fjernt og finere fra den annen side av dalen.

Hektor står med høit løftet hode og lytter, Ajaks reiser bust og knurrer.

Vi kjente denne lyd fra før, vi smågutter, for vi hadde ofte hørt den om vinterkveldene; men det gikk grøssent over oss allikevel, — det klang så underlig vilt og farlig i skogensomheten.

„Jeg tror vi går hjem, jeg“, sa min bror og snudde kjelken.

Da ropte det nede fra gården — vi satte oss på kjelken og i vei bar det.

Nede på gården stod far.

„Hører dere ulvene, gutter?“ spurte han.

Vi stanset og lydde igjen, men nu var det blikkstille.

„Ja, det er det samme. Inn med dere,“ han klappet Hektor på hodet og så på at vi satte op kjelkene, fikk av oss sneen og kom inn.

„De er der nu igjen,“ sa han til mor, idet han satte sig og tok avisen.

„Huff, dette begynner jo å bli rent uhyggelig,“ svarte mor, hun så op og la boken fra sig. „Hørte dere noget, barn?“ la hun til og reiste sig.

Jo, vi hadde nok hørt.

Og så blev det en fortelling uten all ende om Bok-Simen, som hadde møtt en ulv nord i Ellevollsveiene, og det bestet var så pågående, at den blev sittende og vise tenner til ham midt i selve allmannveien — og om Nils skomaker, som hadde kappkjørt med to stykker hele Lomnessjøen olover, og om sønn til klokkeren, som så tydelig syntes han hadde sett en i grisehuset en søndag morgen, men da han sprang inn efter far sin, og de kom ut med børsen, var den borte.

„Ja, barn, der ser dere, det er best å være forsiktig,“ sa mor.

Så gikk hun til kjøkkengluggen og bad piken komme inn med kveldsmaten.

Den store moderatørlampe med det milde, gule lys blev flyttet, maten kom på bordet og vi satte oss. Så leste lille Johannes bordbønnen, og der blev stilt i stuene.

Rett som vi sitter, kommer Ola Jonsen, drengen, inn fra vedskålen, kold av været og med sagmugg og sne over de frosne sokker. Han blir stående i den åpne dør.

„Det var kainskje likest å ta inn hundan i natt, før her er nok itte fritt før gråben,“ sier han.

„Har du sett nogen?“ spør far og reiser sig.

„Nei, men jeg hørde en to-tre av døm oppi groven ista,“ svarer Ole Jonsen og tar av sig luen.

„Du får ta Ajaks inn i drengestuen, så kan Hektor ligge i barnekammerset — det er kanskje sikrest,“ sa mor.

„Ja-a!“ jublet vi tre smågutter på en gang, for det å ha Hektor til sovekamerat var da så usigelig trygt og morsomt.

Og mellem oss barn blev der da vi gikk fra bordet, megen ivrig tale om hvad Hektor vilde gjøre om ulven kom og vilde ta oss. For Hektor var den sterkeste hund i hele verden, og han bet nok ihjel både en og to og tre — ja ti, tyve, hundre ulver, mange, mange fler enn der var i hele bygden.

Men gjennem alt vårt mot sang ulvehylene og nattens mystiske stemning med sin uvilkårlige redsel; vi sprang, den ene reddere enn den andre olover trappene da vi skulle legge oss, og da Marit, barneepiken, kom med Hektor, skrek vi til i redsel — vi trødde, det var ulven selv som var kommet i huset. Og tanker på ulv og redsel for skog og skjelven i øde, iskold natt fulgte oss lenge etterat vi var kommet i seng, lurte på oss bak de frosne ruter, tassset på de mørke ganger og døde først hen eftersom kveldsstillheten kom med sprakende varme fra ovnen og

Hektors tunge, sikre pust fremme ved døren, hvor den lå vakt. Da endelig tok den barnetrygge søvn oss med sine halvt utviskede drømme.

Jeg vet ikke hvor lenge jeg kunde ha ligget slik, da jeg med ett farer op i unevnlig angst. Ute, fjernt høres der et underlig vilt mylder av ul og raul, og mot vinduet ser jeg et dyrs store, mørke hode tegne sig med åpent gap.

Jeg setter i et skrik og slår hendene for øinene. Barnepiken, som lå i værelset tett ved, kommer inn opskremt og spør med sørndrukken pust hvad der er på ferde.

„Ser du ikke der da?“ roper jeg og peker.

Men med det samme gir Hektor — for han var det — et knurrende glefs og reiser sig høit med begge labber i vinduskarmen.

Marit kommer bort til vinduet og skurer rimen av for å se ut, men blir stående og stirre som fjæret ut i den iskolde vinternatt. Og ved siden av står jeg barbent og skjelvende. For borte på jordet, nordenfor gården, ser vi et syn jeg sent skal glemme.

Ut over sneen veltet og vred der sig mørke klumper av dyr som sloss, store og små, under skrik og vræl der steg og falt som en fjern foss gjennem natten.

„Ulv!“ hvisket Marit og snudde sig blek, tok mig i armen og drog mig unda. Men Hektor lå med begge de brede labber høit op på døren, trykte på og vilde ut.

Da åpnet mor. Hektor la på sprang ut gjennem gangen og nedover trappene, men blev stanset av gangdøren som var stengt.

„Klæ på barna,“ sa mor. „For dette her er gyselig,“ la hun til, gikk hen til vinduet og stirret ut, men vendte sig hurtig bort for ikke å se mere.

Innen få minnutter var alle i huset påklædd og oppe og blev stående og stirre og lytte nordover jordet til alt var slutt.

For i denne time stod det, det navngjetne slag mellem seks

syv ulver og alle bygdens argeste finnehunder, nordenfra og sønnenfra, som de kom dragende efter lyden og larmen. Lang-trukne hyl og skarpe skrik skar gjennem luften, hissige glefs og kvalte raul nårstrupetak tokes! De sterke, magre rygger av ulvene som stod, og de lynsnare hissige kast av finnehundene som slengtes og veltet sig, spratt op og røk på igjen — det hele gav en spenning, så jeg dirret i hvert lem.

Med ett hører vi et rop og ser en mann komme springende fra drengestuen og op mot svalen. Det var Ola Styggpåjord, drengen.

Far slår vinduet op.

„Gå ikke ut!“ roper han.

„Hain Ajaks er med!“ skriker Ola og blir stående barhodet og halvklædd i iskulden.

„Slip 'n Hektor!“ roper han igjen, legger i vei til vedskålen, får tak i en øks og vil nordover.

„Du går ikke av flekken! Er du blitt splitter gal!“ roper far av all sin makt.

Ola stanser og står rådvill.

Da stiger der gjennem larmen et høit hjelpelest skrik av et mål, kjent blandt hundre. I førstningen sterkt, jamrende, så mer og mere kvalt og svakt og til slutt bare som et gurglende gaul den redsomme larm.

„Døm riv ihel 'n!“ ropte Marit, hun tok tak i vinduskarmen med begge hender og gråt høit.

„Ta ska' ailer skje,“ hører vi Olas røst gjennem larmen og ser ham legge i vei.

Men i samme øieblikk klinger der et grovt, veldigt gjø nede i gangen, og en stor larm høres.

Hektor hadde kjent Ajaks mål. Den la sig på gangdøren med all sin makt, rev og slet med tenner og labber og vilde ut.

„Så i Guds navn, slipp hunden,“ ropte far — og Marit ned. Med høit løftet hode setter det store dyr i tunge sprang

nordover, forbi Ola Styggpåjord som springer andpusten med øksen i hånden, og rett inn i ulveflokkene. Den gjør et slag hit og et slag dit med det veldige hode, før den finner det den søker. Men så tar den tak, og Ola Styggpåjord stanser og stir-

rer, og vi i vinduet står betatte og revet med i det skuespill av ubendig kraft og villhet som nu tok sin begynnelse.

En høi, mager ulv blev løftet og slengt, så vi så hele dens kropp mot himmelen. Taket glapp, men med et voldsomt sprang lå Hektor over den, tok strupetak straks og slengte den hit og slengte den dit, så sneen sprutet høit.

Et helt langt minutt holdt den taket fast, mens ulven kastet og vred sig i dødstrekingene. Så slapp den med ett, løftet hodet stolt og så sig om etter Ajaks.

Og da den fikk høre denne jamre i nærmeste klynge — fire hunder om en ulv, — søkte den dit, prøvde gang på gang å finne en flekk hvor den kunde få tak, traff endelig på ulvens bare rygg just som den slo Ajaks under sig, — og nu hugg den til.

Ola Styggpåjord, som stod nær, men intet torde gjøre, fortalte oss det alt sammen siden.

De andre hunder slapp som skremt og gjøv unda til alle kanter da Hektor tok tak. Ulven, et stort kraftig dyr, gjorde et voldsomt kast for å fri sig, men Hektor reiste sig i hele sin høide og brøt ulven ned, så Ola Styggpåjord hørte det knaset og knakk i ryggenene på den. Et langt døende hyl hørtes. Hektor hugg nye tak, knekk på knekk fremover ulvens rygg og nakke, og begynte å riste og slenge den som rasende. Så løftet den med ett hodet — ulven var død.

Men borte ved drengestudøren stod alt Ola Styggpåjord med Ajaks i fanget og ropte. Hektor så sig om et par ganger og kom så dragende i store spring, snuste på Ajaks, som skalv og blødde, lyttet etter larmen og hylene og satte så ived igjen. Ola Styggpåjord bar Ajaks inn i drengestuen, fikk klær på sig, og nu drog de, han og to ung gutter, hver med sin øks nordover.

Men da de kom der nord, var slagets utfall avgjort. Av ulvene lå fire døde eller døende mellom ihjelrevete hunder; de andre hadde lusket vekk, og en hørte av og til hylene av dem oppe i skogkanten hvor de satt. Hektor gik omkring fra klynge til klynge, snuste på de døde og logret for de skambitte, som lå eller satt og slikket sig i sneen. Der kom Bruhunden hinkende og skjelvende bort till Ola Styggpåjord. Øret var revet av, og den hadde et stort sår over lenden, men pigghalsen hadde reddet dens liv. Der lå Enkegardshunden med oprevet strupe, levende enda. Ola Styggpåjord gav den et barmhjertig slag med øksehammeren. Av Svehunden var det bare hodet og noget av halsen igjen. Men Hårsethunden stod med flammende

øine og bloddryppende munn og stirret oover mot skogene og lyttet.

Ola Styggpåjord fikk tak i Hektor og vilde ha den inn, men den var som vill. Den knurret og flekket tenner, så han måtte slippe. Og i over en halv time gikk den frem og tilbake på jordet, la sig ned og reiste sig igjen. Endelig, da de andre hundene en etter en hadde lusket hjemover, kom den, gav et glefs ved døren og vilde inn. Så gikk den bort til Ajaks, snuste og logret og slikket dens sår, la sig så endelig med et langt pust ned og tok fatt på sine egne.

Men Ajaks krøp skjelvende bort mellom dens ben, gikk et par ganger rundt i ring og la sig der. Den hadde et dypt sår i ryggen og et langt gapende risp i halsen.

*

Morgenen efter var der stort likskue på prestegårdsjordet.

Sneen var rødflekket vidt omkring med tråkk og risp etter tusen klør. Hist og her sortnet det på en ihjelbitt hund som lå der stiv og strak med frosne øine og gapende strupe.

Til og fra stedet gikk der slagspor, store og små, på kryss og på tvers, og rundt omkring hang gråsvarte hårtavser bevrende i morgenvinden.

Snart kom der folk fra alle bygdens gårder for å se og høre. Somme stod i vedskålen, hvor Ola Jonsen fortalte mens han flådde ulvene, andre lette mellom hundeskrottene borte på jordet til de fant den de søkte. Men Ajaks lå i drengestuen, skjelvende av blodtap og sårfeber, og foran ham lå Hektor ubevegelig på vakt, mens de mørke alvorlige øine gikk langsomt fra den ene til den andre av dem som kom.

Rett som vi stod der i vedskålen, blåfrosne av kulde, vi smågutter, og så på, kom en liten jente gråtende borttil.

„Å er'n Flink etter?“ spurte hun.

„Å seier du?“ sa Ola Jonsen litt kvast.

„Å er'n Flink etter,“ gjentok hun, bet i vottene og så sig rådløs omkring, mens tårene rant.

„Du får sjå nordpå,“ svarte Ola Styggpåjord, han drog i ulveskinnet så det knaket i den magre skrott.

Jenten så på ham, hjelpelest, vendte sig og stirret nordover; så gikk hun langsomt.

Jeg vet ikke hvordan det var, men jeg blev så underlig ved den lille jentens sorg. Jeg kjente henne, og jeg kjente Flink, en liten brunsvart, spedvoksen hund fra en av husmannsplassen. Uten næsten å sanse det fulgte jeg i avstand, men blev stående oppe ved ildhuset og så henne gå bortover jordet og lete fra den ene sorte klump til den andre, alltid med vottene op i ansiktet og hodet bøid.

å etter: hvorhenne.

Med ett stanser hun ved noget som sortner lengst nord på jordet, stirrer og slår sig ende ned i kne, løfter hodet som i fortvilelse høit bakover, slenger det så voldsomt frem, ned, fremover i sneen.

Hun hadde funnet Flink.

Jeg var ikke god for å flytte mig av flekken.

Jeg syntes jeg måtte gå bort til den vesle jenten som var så alene, men jeg blev stående.

Hun reiste sig om en stund, men slo sig ned igjen og blev sittende slik. Da kom Ola Jonsen ut av vedskålen og bort til bekken for å vaske fingrene sine. Han snudde sig dit jeg stirret, og fikk se jenten.

„Hm,“ mumlet han, strøk av fingrene i sneen og ruslet bortover.

Da tok jeg mig sammen og fulgte.

Kommet borttil blev Ola Jonsen stående lenge, stilt og se på.

Så sa han mykt og lavt:

„Du får gå op att nå, vechla mi!“

Jenten snudde sig halvt unda og så bort, så fremmed, så fremmed.

„Du frys dig førdervet,“ sier han enda mildere, går tett borttil og vil løfte henne op.

„Vær rolig,“ svarer hun som bange, og synker ihop igjen.

„Er det vechlhunden din dette kainskje?“ Han böier sig over henne og godsnakker.

„Ja-ah,“ kom det som et skjelvende pust.

Ola står en stund og tygger skräen hardt. Så böier han sig atter ned over jenten.

„Je ska' hjelpe dig je kainskje,“ sier han. Hun ser op på ham, undrende; hun skjønner ham ikke.

Så tar han varsomt under det stivfrosne, døde dyr for å løfte og bære. Men straks han får se hvad det er igjen, slipper han fort.

„Ta er ittnå for dig det — lenger,“ sier han lavt og tar henne varsomt ved armen.

Jenten ser på ham, skremt, men følger. Så vender hun sig med ett, stikker i å gråte og sier:

„Ska'n ligge att, 'n Flink da?“

„Far din tær'n nok,“ svarer Ola og drar henne med sig.

Hun vender sig ennu et par ganger og stirrer med store, lengtende øine nedover; så følger hun viljeløst.

Men inne i drengestuen er alt mor hennes kommet, og der går pratet om nattens redsler mellom store og små hele dagen utover. Og Hektor, nattens helt, blir kjelt for og skrytt av, der han ligger og vender de store forstandige øine fra den ene på den andre, nu som før urørlig vakt fremfor Ajaks.

*

To dager etter holdt vi gutter en underlig høitid i prestegården. Ola Styggpåjord hadde båret skrotten av Flink frem til gården, og der hadde den nu ligget urørt bak skålen i to dager, uten at nogen kom og hentet den. Og så hadde vi barn bestemt oss for å holde gravøl over den. Med økser og grev hadde vi hugget op en grav i is og sne nordved bekken; et gammelt grisetrau var kiste, og nu drog følget avsted: Hektor for jernstangkjelken med dombjeller på, kisten på sleden og vi tre gutter sørgende bakefter.

Og der blev sunget ved graven, og der blev talt, og den kolde gravmuld blev kastet i en haug, med ildskuffer og spader. De små luer kom av og blev holdt frem for øinene på voksent folks vis, og vi kjente oss så besynderlig sørmodige da vi gikk derfra.

Om eftermiddagen gikk far ned for å se. Og han fant det skjeve trekors i sneen, og han leste den klossete barneskrift:

Her hviler Hunden Flink
død i
det svære Ulveslag
staaet paa
Rendalens Præstegaard
den 18de dennes
1858.
Fred med dit Støv
velsignet vere dit
Minde.

Og da han kom opover igjen, strok han mig over hodet så
mildt, så mildt der jeg stod og ventet for å lese i hans ansikt.

Nu er mange år gått. Far og mor er døde for lengst, Ajaks
og Hektor lenge før dem. Men går du forbi Rendalens prestegård
nordover, så har du haven til høire. Der tett ved grinden
ser du en haug, lav og forsømt. Det er Hektors og Ajakses
grav, og lenger oppe like ved grindstolpen, under den visnende
rogn, ligger Vesleblakken.

Gave
fra distriktslæge A. S. Bjørneby
til Århus Folkeboksamling

Depotbiblioteket

78sd 28 564

Den nye even

med bidrag av norsk

1STE SAMLING

Med illustrasjoner av R. Borchgrevink.
Kr. 3.00, innb. kr. 4.00.

Innhold:

- Regine Normann: Gullbergslottet i Nordvesthavet.
Regine Normann: Risen i Blåberget.
Matti Aikio: Bjerken som var i livsfare.
Johan Bojer: Maren på kvikkskiene.
Gabriel Scott: Tommeliten.
Johan Falkberget: Smiepusten.
Vilhelm Krag: Maurgutten.

.... Siden Asbjørnsen og Moes samlinger kom ut, har neppe nogen eventyrbok saa god og egte som „Den nye eventyrboken“ sett dagens lys i Norge. *Finn Halvorsen* (i Morgenposten).

2NEN SAMLING

Med farvelagte billedbilag av A. Thornam.
Kr. 3.00, innb. kr. 4.00.

Innhold:

- Hans Backer Fürst: Stokken som før over berg og dype daler.
Vilhelm Krag: Da snuseper fikk juling.
Christine Norby: Spill op mine mus, dans mine votter.
Stein Balstad: Gutten som ikke vilde dø.
O. Lie-Singdahlsen: Kråka og småfuglene.
Severin Lieblein: Brodd og bue.
Olaf Benneche: Da Bamse Brun skulde ut i verden.
Johan Bojer: Gutten som arvet trollene.

.... egte helt ind i marginen, likesaa egte i sit slags som Asbjørnsen og Moes folkeeventyr. Illustrationerne er festlige, straalende fantastisk som eventyrbilleder skal være.

Barnebibliotekar *Hans Wiig* (i Bergens Aftenblad).

I ALLE BOKLADER

Centraltrykkeriet
Oslo

